

บทที่ 5

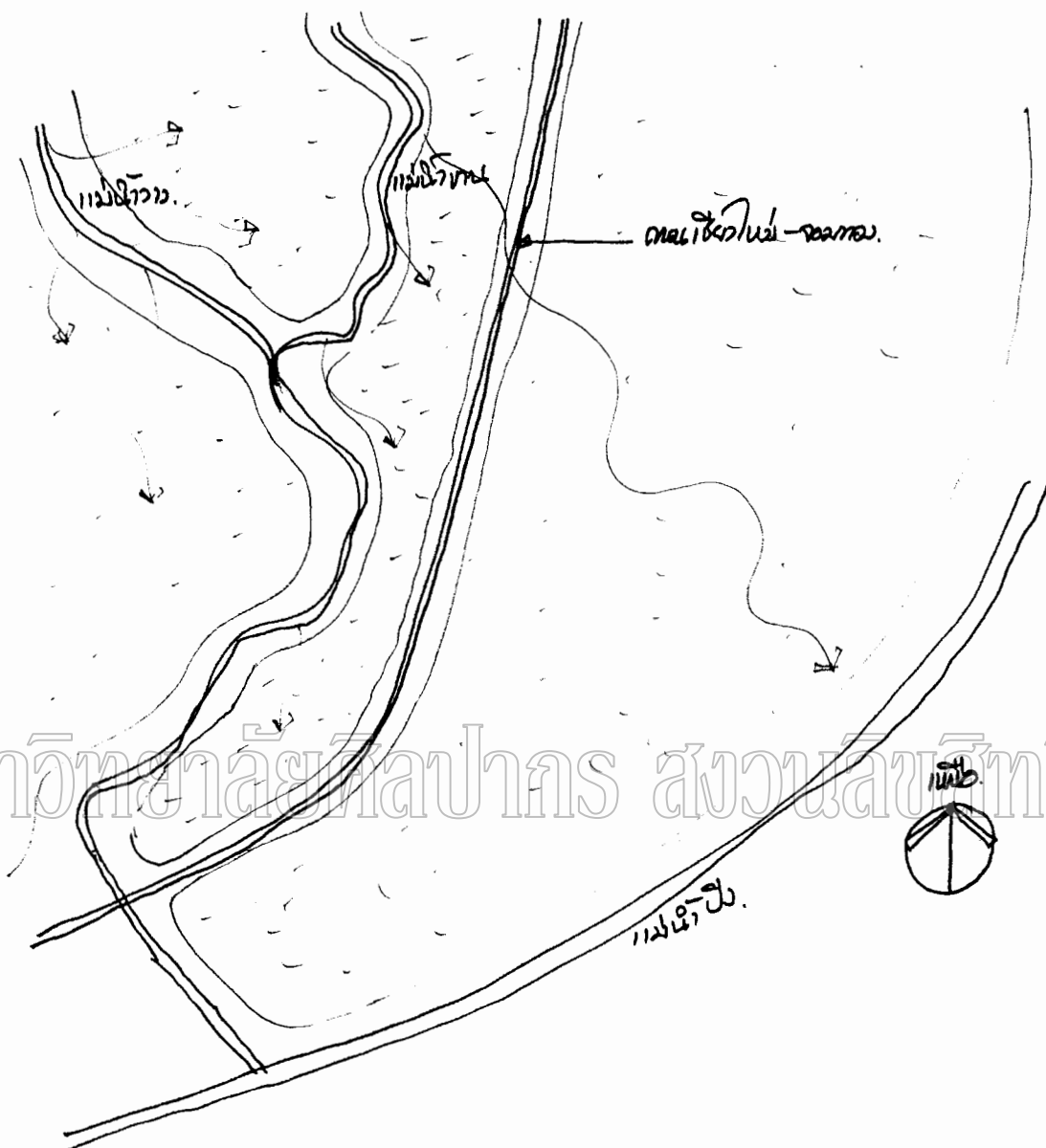
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพของฝั่งหมู่บ้านของไทเขินกรณีศึกษา บ้านต้นแห่น้อย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จากการศึกษาเบื้องต้นจากบทที่ 2 3 4 จะเห็นได้ว่าบริบทของไทเขินของกรณีศึกษา บ้านต้นแห่น้อย นั้นพบว่าจะมีลักษณะของภูมิศาสตร์ที่เป็นพื้นที่ต่างระดับ และที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีพื้นที่ในการเกษตรเป็นบริเวณกว้างขวาง และมีลำน้ำสายหลักที่ส่งผลในการเกษตรกรรมของชาวไทเขิน และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ คือ แม่น้ำขาน แม่น้ำวาง แม่น้ำอว ในพื้นที่อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

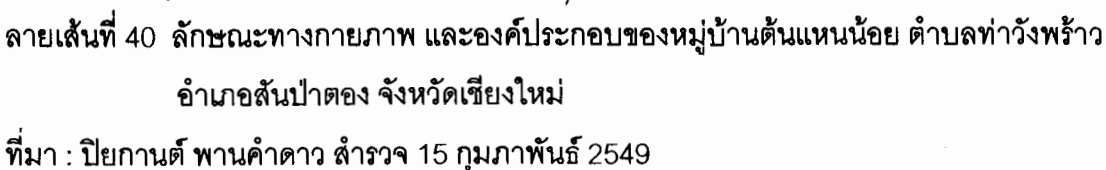
เนื่องจากมีลักษณะของภูมิศาสตร์ดังกล่าวมานั้นพบว่าพื้นที่กรณีศึกษา บ้านต้นแห่น้อยนั้นมีระบบการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรกรรมเป็นระบบเหมืองฝาย โดยระบบเหมืองฝายน้ำนั้นเป็นระบบการจัดการน้ำที่เป็นภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษที่ได้ส่งผลถึงลูกหลานโดยการดำเนินชีวิตระหว่างวิถีชีวิตและธรรมชาติ ที่สัมพันธ์กัน ทำให้ระบบการแบ่งปันน้ำเข้าสู่ที่นานั้นมีความเท่าเทียมกัน อีกทั้งยังแฝงถึงระบบความสัมพันธ์กันกับชาวบ้านไทเขินบ้านต้นแห่น้อย และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในระบบเครือญาติ และมีการร่วมมือกันตกลงในการแบ่งน้ำ โดยเริ่มตั้งแต่จาก การทำความเข้าใจความสะอาดเหมือง (ร่องเหมือง)¹ การทำที่กั้นน้ำเข้าสู่ที่นาของตน เหมืองน้ำดี การระบายน้ำเมื่อใช้เสร็จจากที่นา เหมืองน้ำเสีย และระบายลงสู่แม่น้ำขาน และลงสู่แม่น้ำปิงต่อไป

การแบ่งเขตการใช้น้ำ (ลุ่มน้ำ) กับการปกครองพื้นที่ จากการศึกษเบื้องต้นนั้นพบว่าการแบ่งเขตการใช้น้ำนั้น จากภูมิศาสตร์เป็นที่ราบและมีความลาดเอียง โดยน้ำแม่ขานนั้นจะใช้ในการเกษตรโดยผ่านฝายปวงสนุก เพื่อกระจายน้ำไปยังฝั่งทิศตะวันออกของน้ำแม่ขานในพื้นที่เขตอำเภอสันป่าตองจนถึงเขตอำเภอลำพูนโดยมีน้ำปิงเป็นตัวจ่ายอีกที และมีการใช้น้ำแม่วางทางด้านทิศตะวันตกตั้งแต่เขตอำเภอแม่วางมาจนถึงเขตพื้นที่อำเภอสันป่าตอง และเรื่อยถึงพื้นที่เขตกิ่งอำเภอดอยหล่อ

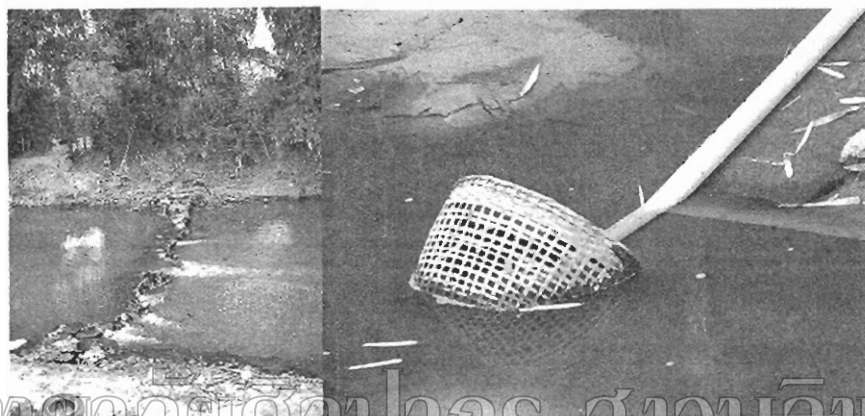

ลายเส้นที่ 38 การแบ่งเขตการใช้น้ำในการเกษตรกรรม

ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว สํารวจ 3 กุมภาพันธ์ 2549

การกักเก็บน้ำในฤดูแล้ง จากภาพที่ 41 จะเห็นได้ว่าการแห้งของน้ำแม่ชานชาวบ้านจะมีการตกลงกันระหว่างแก้มือง แก่ฝ่าย โดยมีการกันเหมืองเป็นช่วงๆ โดยการนำกระสอบใส่ทรายมาวางเรียงกันเพื่อทำเหมืองกันเป็นช่วงและจะมีการใช้เครื่องสูบน้ำเพื่อนำน้ำขึ้นมาใช้ในการเกษตรกรรมส่วนใหญ่จะเป็น การให้น้ำสวนลำไย และพืชผักสวนครัว โดยมีการต่อท่อส่งน้ำลงไปในน้ำแม่ชานและมีกฎหมายในการกรองเศษใบไม้ใบหญ้าไม่ให้เข้าท่อส่งน้ำโดยการใส่ขี้เถ้า (ตะกร้าหวาย) มาวางบริเวณปลายท่อส่งน้ำ

ภาพที่ 32 การนำกระสอบทรายมากั้นน้ำแม่ชานในฤดูแล้ง และการนำตะกร้าหวายในการกรองเศษใบไม้ใบหญ้าไม่ให้เข้าท่อส่งน้ำ

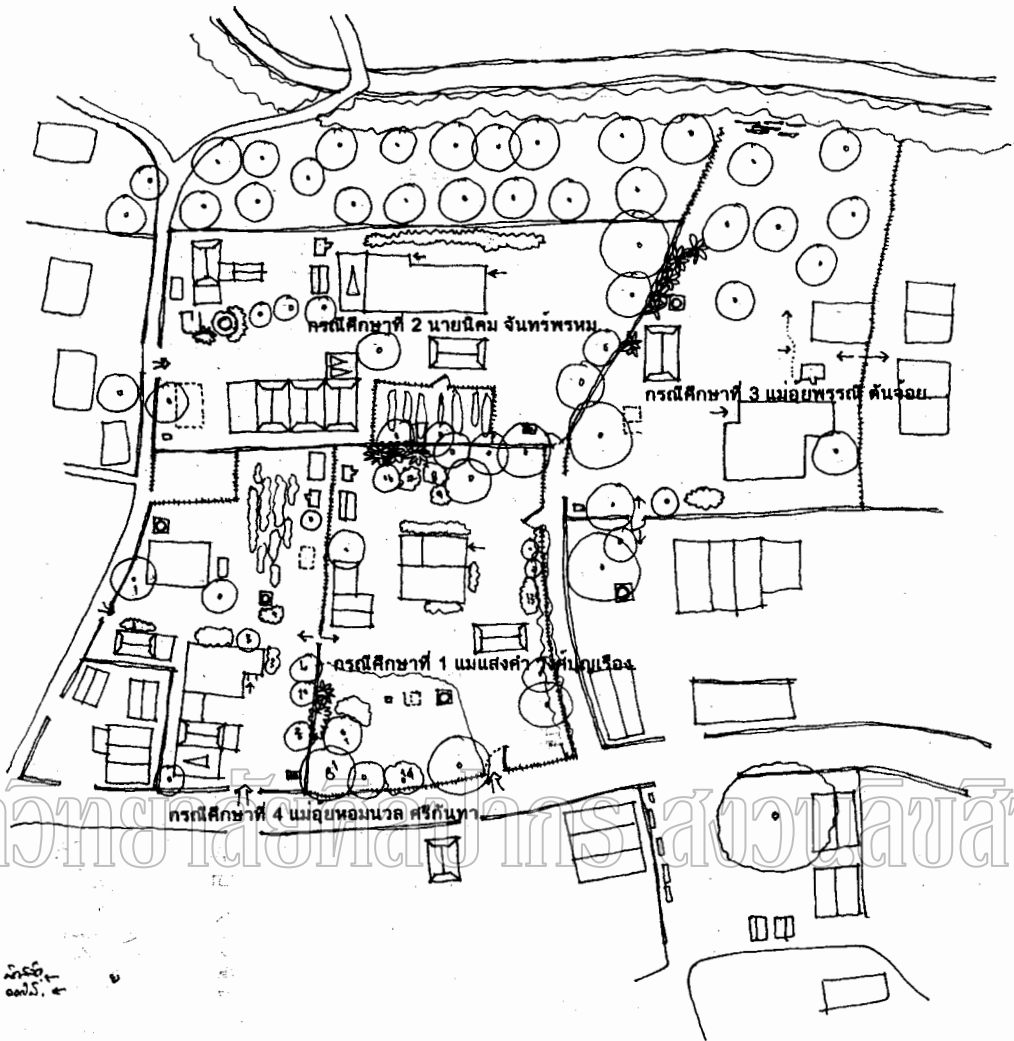
การแบ่งน้ำเข้าสู่ที่นา หลักการของการกระจายน้ำเพื่อเข้าสู่ที่นาในการเกษตรกรรมนั้นจากอดีตจนถึงปัจจุบันโดยเริ่มแรกจะมีการประชุม การแบ่งปันน้ำเข้านาโดยเป็นหน้าที่ของหัวหน้าฝ่าย แก้มือง แก่ฝ่าย (ลำม) จะเป็นคนบอกกล่าวกระจายข่าวว่าจะเอาน้ำวันไหน ทำอะไรบ้างกันวันไหน ของแต่ละฝ่าย คือ ฝ่ายปู่ได้ จากน้ำแม่วาง ใช้ในการเกษตรกรรมของหมู่บ้านฝั่งทิศตะวันตกของน้ำแม่ชาน ฝ่ายทุ่งเสี้ยว จากน้ำแม่ชาน ใช้ในการเกษตรกรรมของหมู่บ้านฝั่งทิศตะวันออกของน้ำแม่ชาน² โดยหลักการการกระจายน้ำนั้นมีการเรียงลำดับดังนี้ เช่น จากน้ำแม่วางสู่ฝ่ายปู่ได้ มีการกำหนดการไหลของน้ำโดยใช้ “ขอนแก่นหลัก” เป็นตัวกำหนดจะมีการเปิดปิดเป็นช่วงเวลา จากนั้นน้ำจะไหลตามร่องเหมือง และกำหนดน้ำโดยมี “ขอนแก่นน้อย” ขอนแต คือ การกำหนดน้ำเข้าสู่ที่นาเพื่อให้เท่าเทียมกัน และระดับความสูงต้องเท่ากันเพื่อให้น้ำจะได้เข้านาเท่าๆ กัน) เพื่อจำกัดระดับน้ำอีกที “ต่าง” หรือหลักไม้ตีจมน้ำเพื่อให้เศษใบไม้ใบหญ้ามาขวางและน้ำค่อยๆ ไหลเข้าสู่ที่นา และเมื่อใช้น้ำพอแล้วก็จะมีการระบายน้ำที่ใช้แล้วออกสู่ที่นาลงสู่เหมืองน้ำเสีย และ

ลงสู่แม่น้ำแคว และน้ำปิงต่อไป (ขอนแก่น จะมีการเปิดทิ้งเอาไว้ตลอดเวลาที่ให้น้ำจนกว่าข้าวจะแก่ พร้อมเก็บเกี่ยวแล้วจึงปิดน้ำจากฝาย)³

พอย้อนกลับไปที่ตอนแรกเมื่อมีการประชุมการแบ่งน้ำแล้วนั้นก็จะมี การ “ร้องเหมือง” (ทำความสะอาดเหมือง) คือการเอาซีเหมืองออกจากเหมืองเพื่อไม่ให้ขวางทางน้ำไหล และได้ น้ำที่สะอาด เอาซีเหมืองโดยการขุดรอกลำเหมือง มีการร่วมมือกันของชาวบ้านแต่ละที่นั่นมีผู้ชายทำ หน้าที “บกดิน” (เอาดิน เอาเศษขยะ) ขึ้นจากร่องเหมือง และมีฝ่ายหญิงช่วยในการแบกเอาดิน หรือเศษขยะไปทิ้งเสีย และเมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วจะมีการ “เลี้ยงผีฝาย” โดยต้องเลี้ยง หรือบูชา ก่อน การเอาน้ำเข้านา มีช่วยเหลือกันโดยการเก็บเงินส่วนกลางเพื่อจัดหาของบูชา ซึ่งจะมีของควาวหวาน เช่น หมู ไก่ ยา เหล้า เป็นต้น และจะมีการเล่นเครื่องเล่น สะล้อ ซอ ซึง เพื่อฉลองกันเมื่องานเสร็จ⁴

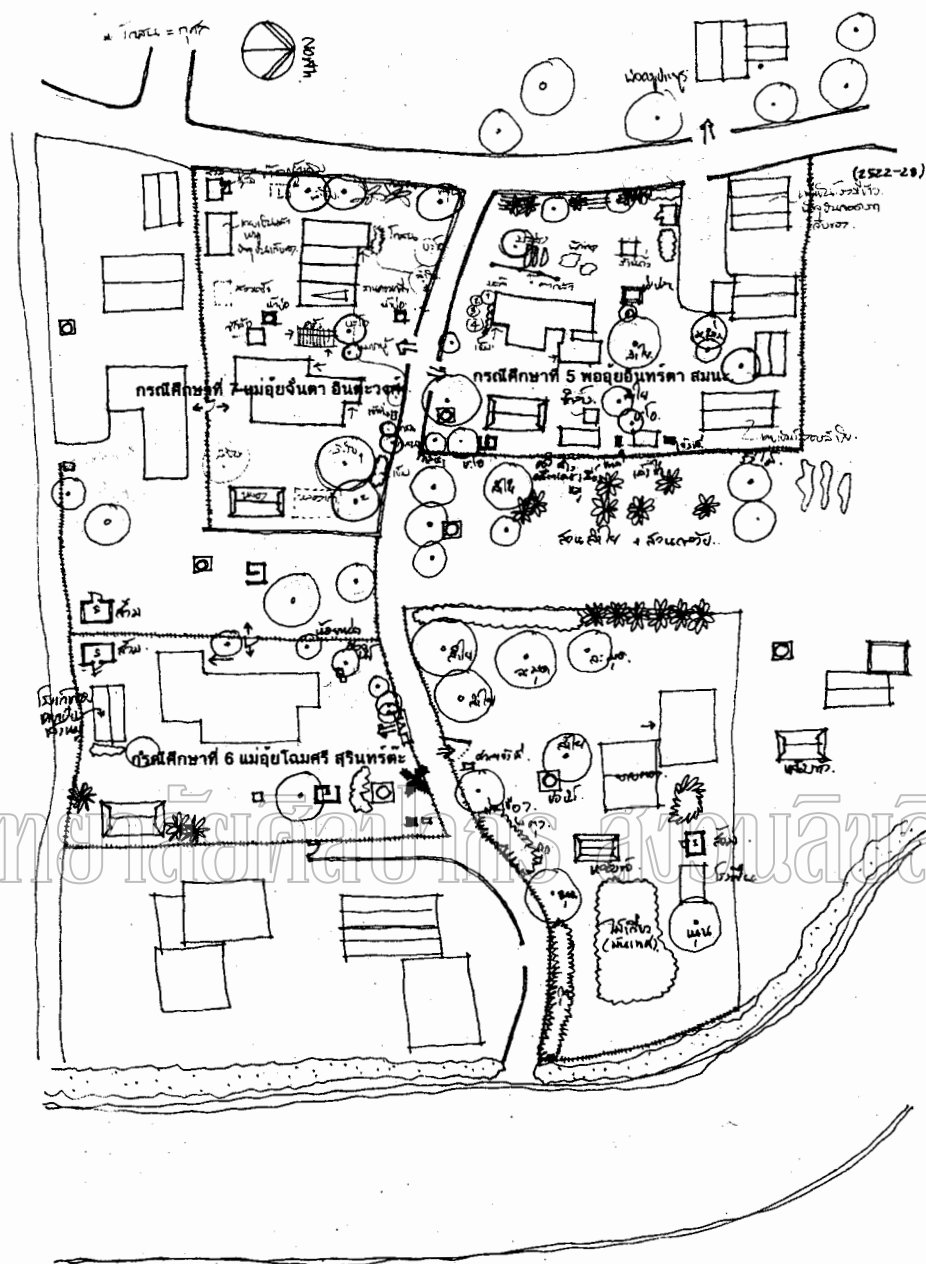
อีกทั้งนี้น้ำจะมีมากส่วนใหญ่ในฤดูฝน ส่วนหน้าแล้งนั้นก็จะมี การปลูกข้าวทั้งนาปี และนาปี คือช่วงเดือน มีนาคม เมษายน พฤษภาคม โดยน้ำจะน้อยจึงมีการเจาะน้ำจากบาดาล โดยใช้ปั้มน้ำเพื่อขึ้นมาใช้ในการเกษตร ปลูกข้าว และให้น้ำสวนลำไย ในการเจาะปั้มน้ำโยกนั้นจะ เจาะลึกประมาณ 12 - 16 เมตร ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมนั้นๆ ว่าใกล้เคียงบริเวณแหล่งน้ำหรือไม่ และการขุดบ่อน้ำภายในฝั่งบริเวณเรือนั้นตามภูมิปัญญาชาวบ้านจะนำกะลามะพร้าวไปวางตาม จุดต่างๆถ้ามีเอน้ำก็แสดงว่าบริเวณนั้นมีน้ำใต้ดินก็สามารถขุดได้ หรือง่าย ๆ ชาวบ้านจะเลือกขุด บ่อน้ำบริเวณใกล้แหล่งน้ำโดยจะมีน้ำใต้ดินอยู่ และจะขุดลึกประมาณ 4 - 5 เมตรก็จะเจอ น้ำบาดาล หรือวัดได้จากบล็อกลีซีเมนต์จะมีขนาดความสูง 0.50 เมตร หรือ 50 เซนติเมตร ประมาณ 8 - 10 บั้งก็ได้บ่อน้ำ 1 บ่อ แล้วจากนั้นก็มีการนำน้ำมากรองโดยเครื่องกรองน้ำที่อำเภอสัน ปาตองได้มอบให้ แล้วจึงนำน้ำมาใช้บริโภคต่อไป⁵

(ส่วนการเก็บค่าใช้จ่ายในการใช้น้ำนั้น แต่ละปีจะขึ้นอยู่กับ การตกลงตามแต่ แก่เหมือง แก่ฝาย จะเป็นผู้กำหนดโดยส่วนใหญ่แล้วจะเก็บต่อปี / ไร่ ประมาณ 10 – 20 บาทค่าใช้จ่ายก็จะ ขึ้นอยู่กับจำนวนไร่ของเจ้าของที่นั่น ๆ)⁶

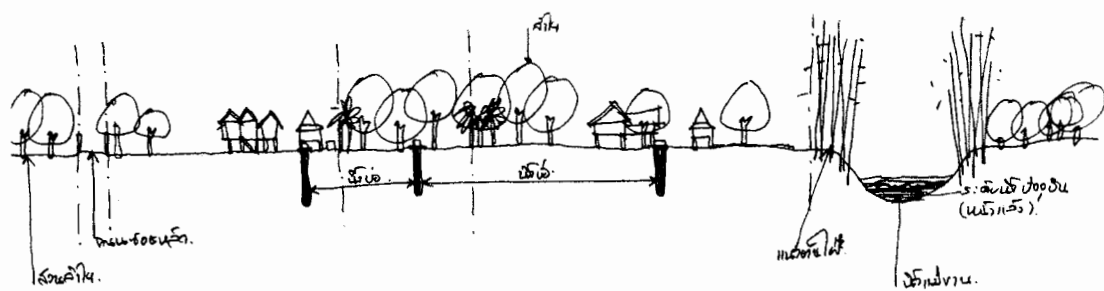
ลายเส้นที่ 43 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเรือนกรณีศึกษาที่ 1 2 3 4 กับสภาพแวดล้อมข้างเคียง
ที่มา : อดุล หนองทอง สํารวจ 10 - 13 กุมภาพันธ์ 2549

กลุ่มเรือนกรณีศึกษาที่ 1 - 4 มีความสัมพันธ์กันในการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ซึ่งเชื่อมต่อกันได้ตลอดเวลาถึงแม้จะกันรั้วแต่ก็แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับสถาปัตยกรรมได้อย่างชัดเจนโดยมีถนนเป็นตัวกำหนดทิศทางการติดต่อระหว่างกันอีกทั้งยังเป็นกลุ่มเครือญาติเดียวกับกลุ่มเรือนกรณีศึกษาที่ 5 - 7

ลายเส้นที่ 44 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเรือนกรณีศึกษาที่ 5 6 7 กับสภาพแวดล้อมข้างเคียง
ที่มา : อมฤต หมวดทอง ดำรง 10 - 13 กุมภาพันธ์ 2549

กลุ่มเรียนกรณีศึกษาที่ 5 - 7 มีความสัมพันธ์กันในการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ซึ่งเชื่อมต่อกันได้ตลอดเวลาถึงแม้จะกันรั้วแต่ก็แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับสถาปัตยกรรมได้อย่างชัดเจนโดยมีถนนเป็นตัวกำหนดทิศทางการติดต่อระหว่างกันอีกทั้งยังมีความสัมพันธ์กับน้ำโดยตรง

ลายเส้นที่ 45 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเรือนกรณีศึกษาที่ 5 6 7 กับสภาพแวดล้อมข้างเคียง
ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว สำรวจ 15 กุมภาพันธ์ 2549

ลายเส้นที่ 46 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเรียนกรณีศึกษาที่ 1 2 3 4 กับสภาพแวดล้อมข้างเคียง
ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว สํารวจ 15 กุมภาพันธ์ 2549

การระบายน้ำของหมู่บ้านต้นแห่น้อย ระบบการระบายน้ำนั้นโดยเฉพาะหน้าฝน จะมีน้ำท่วมแทบทุกปีโดยจะมีการไหลจากน้ำแม่วาง และแม่ชานมาบรรจบกันตรงบ้านต้นแห่น้อยพอดีในระยะเวลาประมาณ 2 – 3 วันแล้วจึงระบายออกไปโดยเหมืองน้ำเสียนั้นช่วยระบายได้จริงในระดับที่น้ำยังคงเหลือบ้างบางส่วนจากการสัมภาษณ์แต่ส่วนใหญ่แล้วนั้นน้ำแม่ชานจะมีความลึกน้ำที่ท่วมจึงจะไหลกลงลงสู่น้ำแม่ชานโดยตรง

เมื่อจะระบายน้ำบ้านต้นแห่น้อยคือ เมืองปลาทุง เมืองน้ำเดียวทางทิศตะวันตกบ้านต้นแห่น้อยแล้วมีการระบายน้ำจากการใช้น้ำจากนาจากฝายปู่ไล่ จากน้ำแม่วาง และไหลไปทางตอนใต้ของบ้านต้นแห่น้อย บรรจบกันกับน้ำแม่อาวที่ไหลมาจากท้ายบ้านแม่วางเพื่อไหลลงสู่ลำแม่ขานและน้ำปิงต่อไป⁷

ภาพที่ 33 ลำเหมืองปลาทุง เหมืองน้ำเสียทางทิศตะวันตกบ้านต้นแห่น้อย

ภาพที่ 34 การระบายน้ำจากลำเหมืองปลาทุง เหมืองน้ำเสียมาบรรจบกันกับน้ำแม่อาวที่ไหลมาจากท้ายบ้านแม่วาง

ภาพที่ 35 การบรรจบกันกับน้ำแม่อาวที่ไหลมาจากท้ายบ้านแม่วางเพื่อไหลลงสู่น้ำแม่ขานและน้ำปึงต่อไป

ภาพที่ 36 บ้านเรือนบริเวณท้ายบ้านบ้านต้นเห่นน้อยมีอายุเรือนประมาณ 30 - 40 ปี

การเปลี่ยนแปลงของการเกษตรกรรม

การปลูกข้าวในอดีต จากการศึกษาเบื้องต้นและการสัมภาษณ์นั้นจะมีการปลูกข้าวในช่วงเดือนสิงหาคม (เดือนแม่) และจะเก็บเกี่ยวผลผลิตในเดือนธันวาคม (เดือนพ่อ) โดยขั้นแรกทั่วไปจะมีการ “แฮกนา” ก่อนการปลูกข้าวคือการบอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทาง (นา) โดยการดำนาเพื่อเป็นพิธีโดยเจ้าของนาแต่ละนาโดยมีข้าวปลาอาหารต่างๆ ดอกไม้ต่างๆ โดยนำมาไหว้แล้วจึงเริ่มปลูกข้าวโดยการร่วมมือกันของชาวบ้านแต่ละที่นาเรียกว่า “ลงแขก” ช่วยเหลือกันเป็นทอดๆ แล้วเมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวก็จะทำพิธีการขอเอาข้าวออกเพื่อนำไปไว้ในหล่งข้าวระหว่างนั้นการเก็บเกี่ยวก็จะมี การ “เหล้าเจีย” คือการเล่าเรื่องราว ตลก ขำขันระหว่างการเก็บเกี่ยวข้าวของหนุ่มสาว

แต่ในปัจจุบันพบว่ามีการปลูกสวนลำไยมากขึ้นชาวบ้านส่วนใหญ่จึงให้เขาที่นาเพื่อปลูกข้าว และได้ผลตอบแทนค่าเช่าที่ โดยที่นา 1 ไร่ จะได้ค่าจ้าง 10 ตีง (กระบุง หรือเปียดที่ชาวบ้านเรียกกัน) ที่ใส่ข้าว 1 ตีงจะเท่ากับน้ำหนัก 14 กิโลกรัม และบางครั้งก็จะได้ถึง 60 – 70 ตีงต่อครั้งจึงเป็นการทุ่นแรงอีกทางหนึ่งสำหรับชาวนาที่ดูแลที่นาของตนไม่ทั่วถึง⁹

ย้อนหลังไปเมื่ออดีตชาวไทเขินบ้านต้นเห่นน้อยต่างถือจอบเพื่อออกไปตากถางพื้นที่ในการอยู่อาศัย และเพื่อการเกษตรกรรมโดยใครขยันก็จะส่งถึงลูกหลานภายหลังโดยสามารถแสดงถึงฐานะความร่ำรวยได้ อีกทั้งในอดีตชาวไทเขินจากถิ่นฐานเดิมได้ทำการเกษตรกรรม ปลูกข้าวปลูกสวนมาเมื่อมีการหาทำเลและตั้งรกรากได้แล้วก็มี การทำเกษตรกรรมไปในชีวิตประจำวัน โดยการปลูกข้าวเพื่อให้ได้ผลผลิตที่สามารถนำไปแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของหรือเป็นเงินเพื่อดำเนินชีวิต โดยการแจกจ่ายจาก กรมพัฒนาการเกษตร อำเภอสันป่าตอง และเมื่อ 20 - 40 ปีให้หลังระบบเศรษฐกิจได้เริ่มซบเซาลงอีกทั้งบริเวณนาข้าวใกล้แหล่งน้ำมี ต้นลำไยขึ้น “ลำไยมัดปึก” หรือลำไยกะโหลก¹⁰ ซึ่งเป็นพืชที่ให้ผลผลิตและกินได้ แต่มีขนาดเล็กต่อมากรมพัฒนาการเกษตร อำเภอสันป่าตอง จึงได้ทดลองและจัดหาลำไยพันธุ์ดีมาแจกจ่ายแก่ชาวบ้าน ชาวบ้านจึงถือเอาบริเวณที่มีต้นลำไยขึ้นปลูกอยู่ภายในบริเวณที่นาของตนโดยมีระยะเวลาในการปลูก 3 ปี กว่าจะให้ผลผลิตที่โต

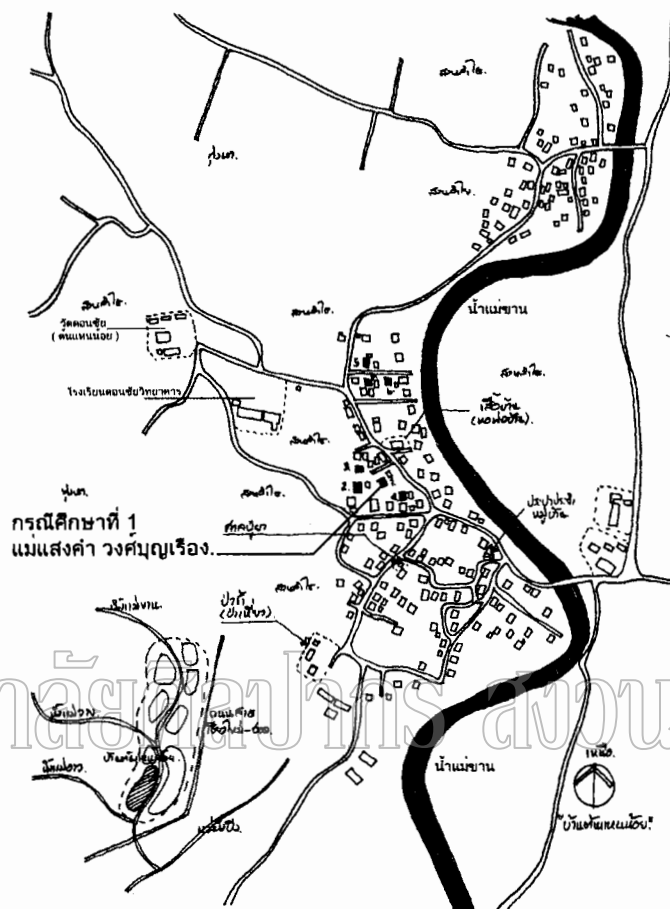
เต็มที่ และจะให้ผลผลิตช่วง 6 – 7 เดือน¹¹ จะปลูกลำไยแต่ก็ยังคงปลูกข้าวควบคู่ไปด้วย จากนั้น มาอาชีพก็เริ่มเปลี่ยนแปลงโดยมีระบบนายทุนเข้ามามีบทบาท และสร้างรายได้มากกว่าการปลูก ข้าวหลายเท่าตัว ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงหันมาปลูกลำไยกันจนอดีต และยังส่งผลกระทบต่อระบบการ ดำเนินชีวิตในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา และถึงสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยด้วย โดยมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมข้างเคียงมีการนำลำไยเข้ามาปลูกในบริเวณบ้านมากขึ้น

ปัจจุบันการปลูกลำไยในภายหลังได้ผลผลิตในระยะยาวและได้ผลตอบแทนที่ดีกว่า โดยการปลูกเมื่อเวลาไหนก็ได้แต่พอโตเต็มที่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ จะเริ่มออกดอก ชาวสวนจะ เริ่มให้น้ำสัปดาห์ละ 2 ครั้งให้ ปุ๋ย และยาฆ่าแมลง โดยการเร่งเพื่อให้ดอกออกเร็ว (เปิดตาดอก) เพื่อจะได้ผลผลิตที่รวดเร็วขึ้น นับจากนั้นเดือนสิงหาคม ผลผลิตก็จะออกผล ชาวสวนจึงเริ่มเก็บ หรือจ้างเก็บ โดยค่าจ้างจะนับชั่งคันไ้ (นับชั้นบันได) ยิ่งขึ้นไปเก็บผลพวงหลายชั้นละก็ (ยิ่งสูง) ก็ยิ่ง จะได้ราคาที่สูงกว่าผลที่อยู่ข้างล่าง¹²

ย้อนหลังไปก่อนการปลูกลำไยผู้ปลูกก็จะมีกรบอกกล่าวเจ้าที่บริเวณที่ปลูกถ้าปลูกนา ก็จะต้องขอเจ้าที่นา ถ้าปลูกในบริเวณบ้านก็จะขอเจ้าที่บ้านโดยให้ว่าบอขอให้ได้ผลผลิตที่ดี และ มาก โดยส่วนมากจะบอกกล่าวตั้งแต่ เตือบ้าน ศาลปู่ย่า เจ้าที่บ้าน เทวดาบ้าน และบรรพบุรุษ ตามลำดับ

1.1 วิเคราะห์ผังบริเวณเรือนกรณีศึกษา

1.1.1 เรือนกรณีศึกษา 1 เลขที่ 21 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย

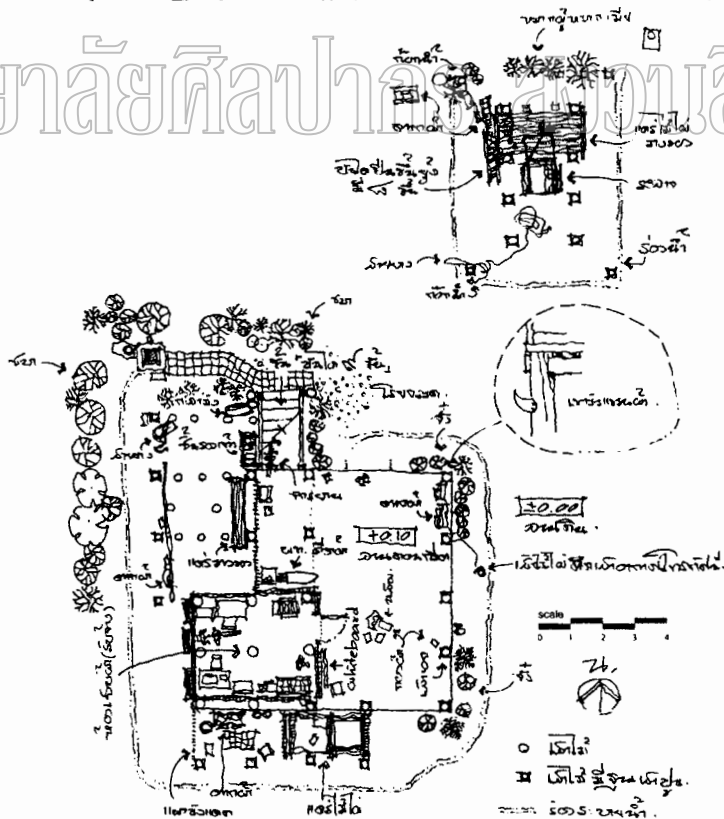
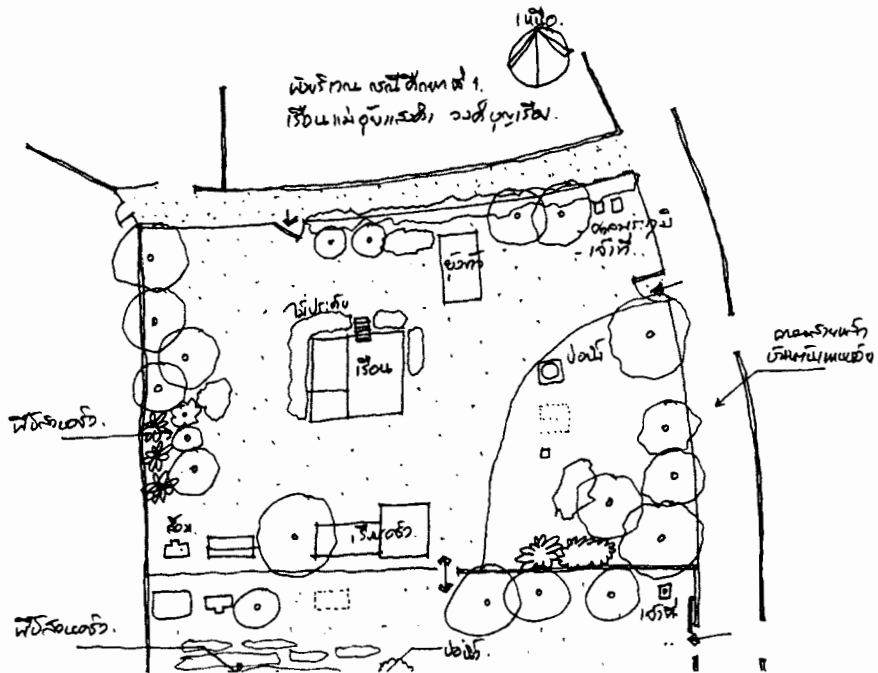
ลายเส้นที่ 47 ผังหมู่บ้านแสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 1

ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว สํารวจ 3 กุมภาพันธ์ 2549

การศึกษาจากและสำรวจภาคสนามพบว่าสภาพแวดล้อมโดยรวมของผังบริเวณเรือน
กรณีศึกษาที่ 1 มีองค์ประกอบค่อนข้างครบถ้วนขาดเพียงแต่ ต่อมาน้ำที่ขาดหายไปเนื่องจากมีการ
เปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีส่งผลมายังรูปแบบของการดำเนินชีวิตภายในบริเวณเรือนและยัง
ต้องสร้างความเป็นส่วนตัวมากขึ้นอีกตามระบบเศรษฐกิจที่ก่อตัวขึ้นตามกาลเวลา อีกทั้งเรือนยังม
ความสัมพันธ์กับกลุ่มเรือนข้างเคียงมีการวางผังเรือนและหลองขาวตามแนวตะวัน หลองขาว
จะอยู่ห่างจากตัวเรือนเยื้องไปทางด้านหน้าของเรือนเสมอจะมีรูปลักษณะตามสูตรเรือนพื้นถิ่นของ
ล้านนา มีการปลูกพืชสวนครัว ต้นไม้ใหญ่เพื่อให้ผลผลิต และให้ร่มเงาแรงผ้อย่าอาศัย

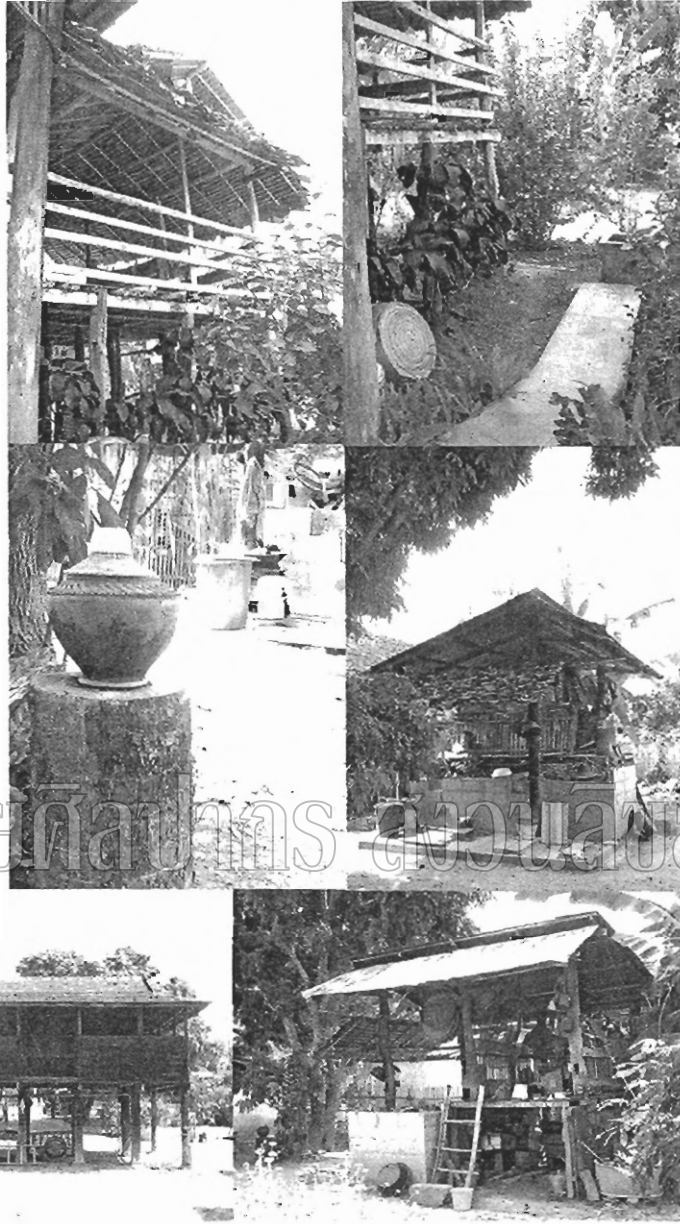
สรุปจะเห็นได้ว่าเรือนกรณีศึกษาที่ 1 มีการปรับตัวและความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนตามหมู่บ้านและกลุ่มเรือนกรณีศึกษาที่ 2 3 4 โดยมีความสัมพันธ์กัน

ในระบบกลุ่มเครือข่าย

ลายเส้นที่ 48 ผังบริเวณเรือนแสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 1 กับองค์ประกอบภายในบริเวณ
ผังได้ถุน

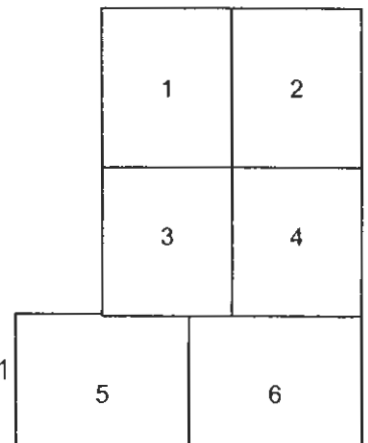
ที่มา :ปิยกันต์ พานคำดาว จตุพล อังคุเวช สํารวจ 10 กุมภาพันธ์ 2549

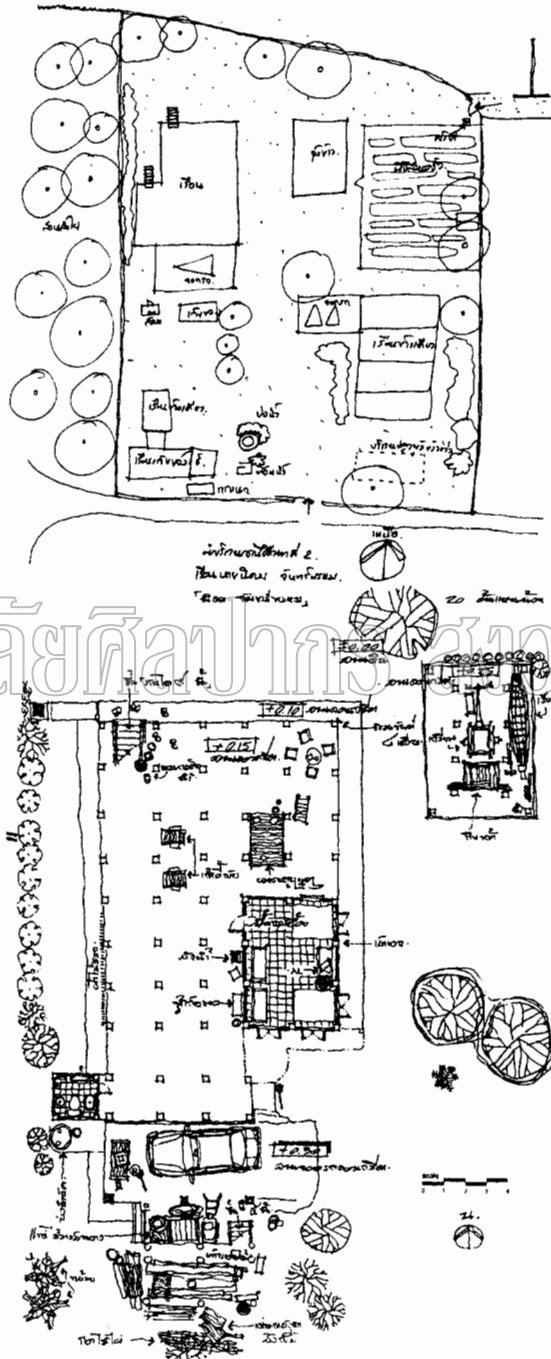
มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนศิลปกรรม

- 1 ส่วนงานเรือนที่ต่อเติมภายหลัง
- 2 การจัดสวนประดิษฐ์บริเวณทางขึ้นเรือน
- 3 หม้อน้ำดินเผาใช้ต้มกินบริเวณหลังเรือน
- 4 ส่วนประกอบอาหารนอกเรือน
- 5 หลอมข้าวไผ่ยังมีการใช้งานอยู่
- 6 ส่วนประกอบอาหารใต้ถุนโรง

ภาพที่ 37 องค์ประกอบภายในบริเวณผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 1

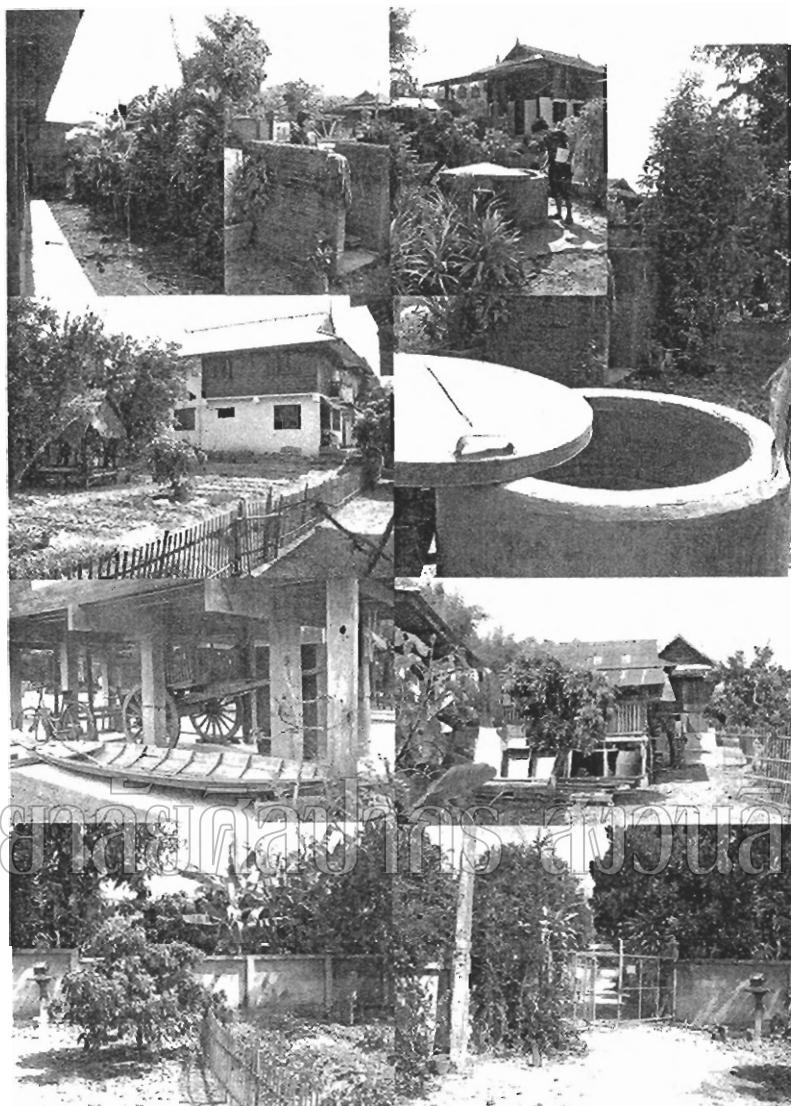

สรุปจะเห็นได้ว่าเรือนกรณีศึกษาที่ 2 มีการปรับตัวและความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนตามหมู่บ้านและกลุ่มเรือนกรณีศึกษาที่ 1 3 4 โดยมีความสัมพันธ์กันในระบบกลุ่มเครือญาติ

ลายเส้นที่ 50 ผังบริเวณเรือนแสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 2 กับองค์ประกอบภายในบริเวณ
ผังได้ถูก

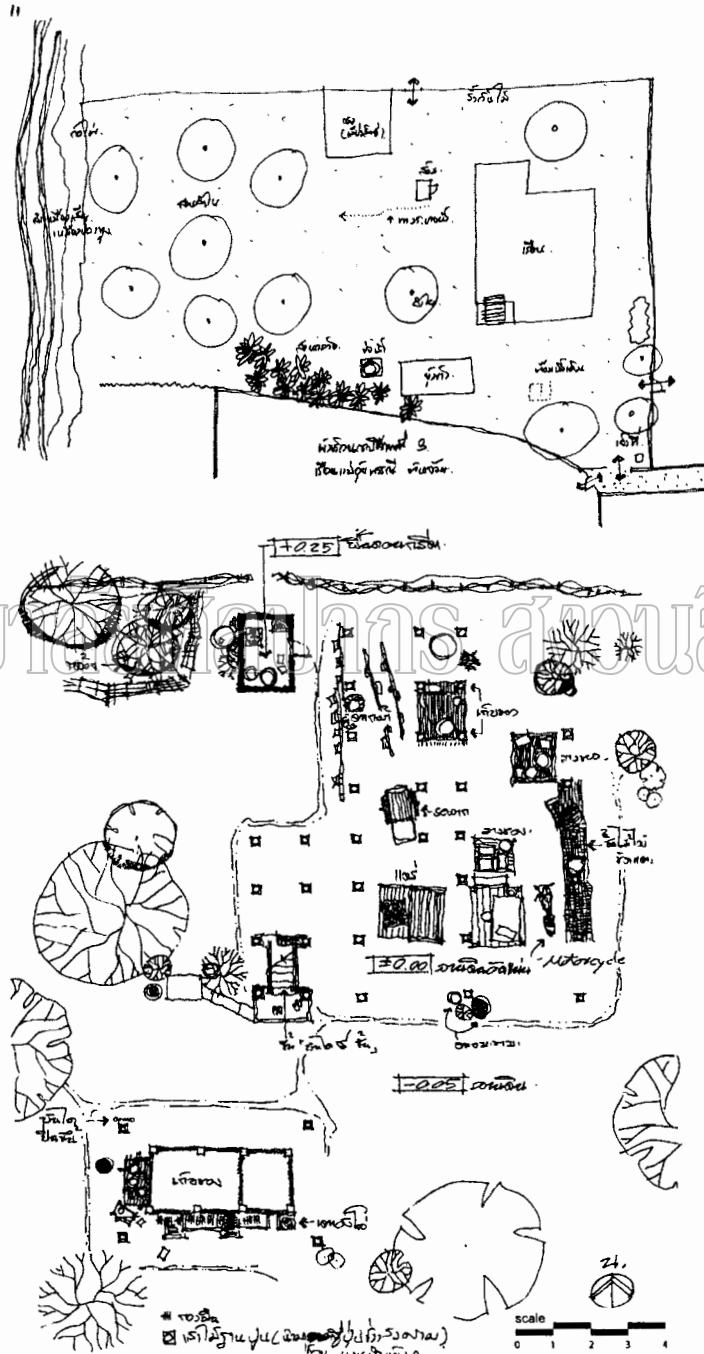
ที่มา : ปียกานต์ พานคำดาว จตุพล อังคุเวช สัรวจ 10 กุมภาพันธ์ 2549

- 1 ต้นโกสน สวนประดิษฐ์ข้างเรือน
 - 2 ตีอนน้ำภายในผังบริเวณ
 - 3 ป่อน้ำ ยังใช้น้ำอยู่ในการรดน้ำต้นไม้
 - 4 พื้นที่ในการปลูกพืชผักสวนครัวโดยการกำหนดพื้นที่
 - 5 ป่อน้ำ ตีอนน้ำ และพืชพันธุ์ต่างๆ
 - 6 การเก็บของใช้ในการเกษตรกรรมและพาหนะในการเดินทาง
 - 7 ลักษณะโดยรวมบริเวณหลังเรือน
 - 8 องค์ประกอบภายในบริเวณด้านหน้าเรือน
 - 9 เจ้าที่บริเวณทางเข้าสู่เรือน
- ภาพที่ 38 องค์ประกอบภายในบริเวณผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 2

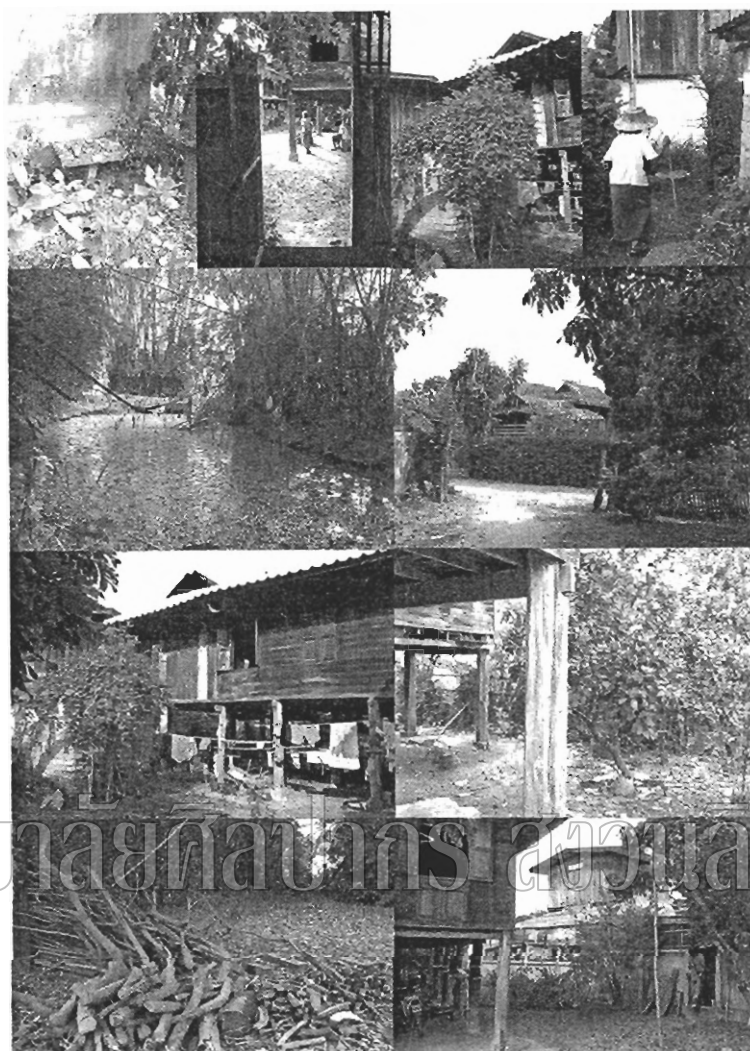
1	2	3	
4		5	
6		7	
8		9	

สรุปจะเห็นได้ว่าเรือนกรณีศึกษาที่ 3 มีการปรับตัวและความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนตามหมู่บ้านและกลุ่มเรือนกรณีศึกษาที่ 1 2 4 โดยมีความสัมพันธ์กันในระบบกลุ่มเครือญาติ

ลายเส้นที่ 52 ผังบริเวณเรือนแสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 3 กับองค์ประกอบภายในบริเวณ
ผังได้ฤณ

ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว จตุพล อังคเวช สักราวจ 10 กุมภาพันธ์ 2549

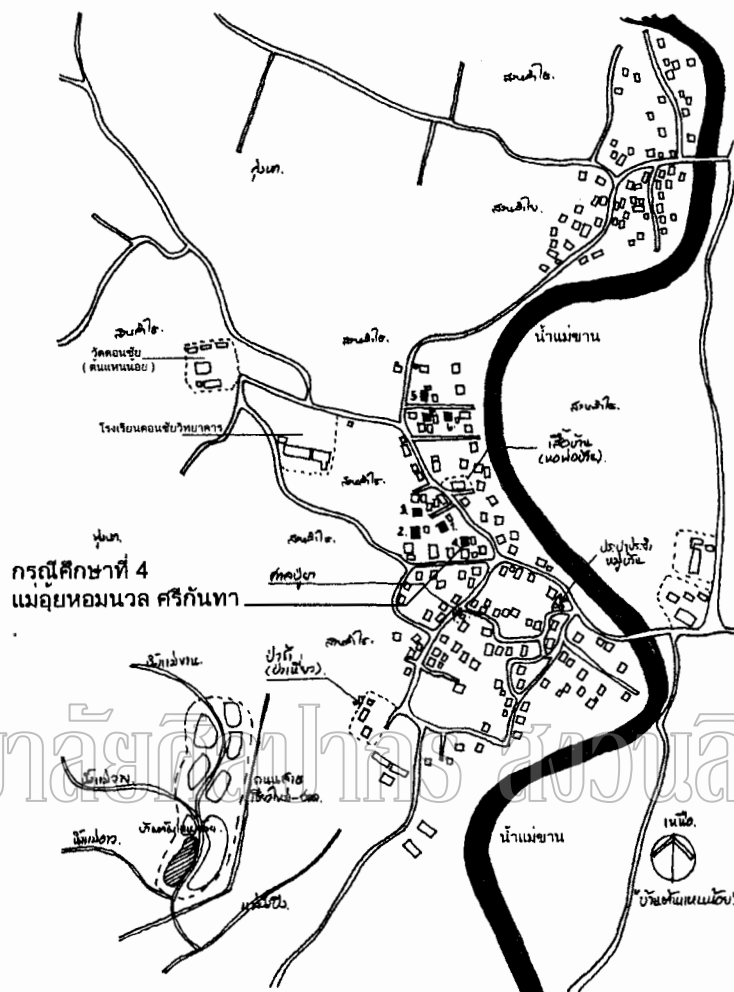

- 1 เจ้าที่บริเวณทางเข้าสู่เรือน
- 2 ประตูเชื่อมระหว่างเรือน
- 3 ตำลึง บนหลังคาห้องน้ำ
- 4 คุณยายเดินกลับเรือนโดยทางเชื่อมระหว่างเรือน
- 5 “ ลำเหมืองน้ำเสีย ” เหมืองปลาทุ้งด้านข้างเรือน
- 6 ช่วงเรือนมองเห็นเรือนกรณีศึกษาที่ 1
- 7 การใช้ประโยชน์จากห้องน้ำ และได้ทุนเรือน
- 8 โครงสร้างเรือน และกายภาพหลังเรือน
- 9 กองฟืน ไม้ลำไยแห้งให้hungต้ม
- 10 การใช้สอยประตูเชื่อมระหว่างเรือน

1	2	3	4
5		6	
7		8	
9		10	

ภาพที่ 39 องค์ประกอบภายในบริเวณผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 3

1.1.4 เรือนกรณศึกษา 4 เลขที่ 23 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย

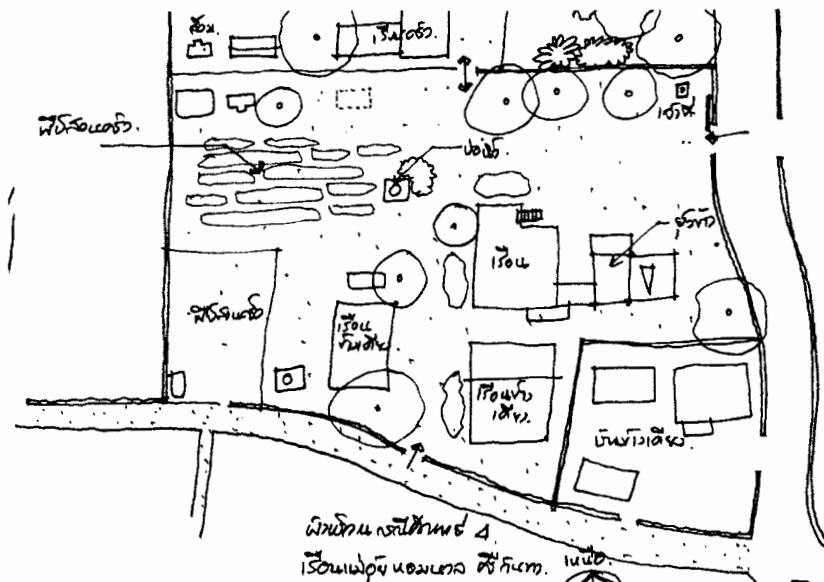

ลายเส้นที่ 53 ผังหมู่บ้านแสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 4

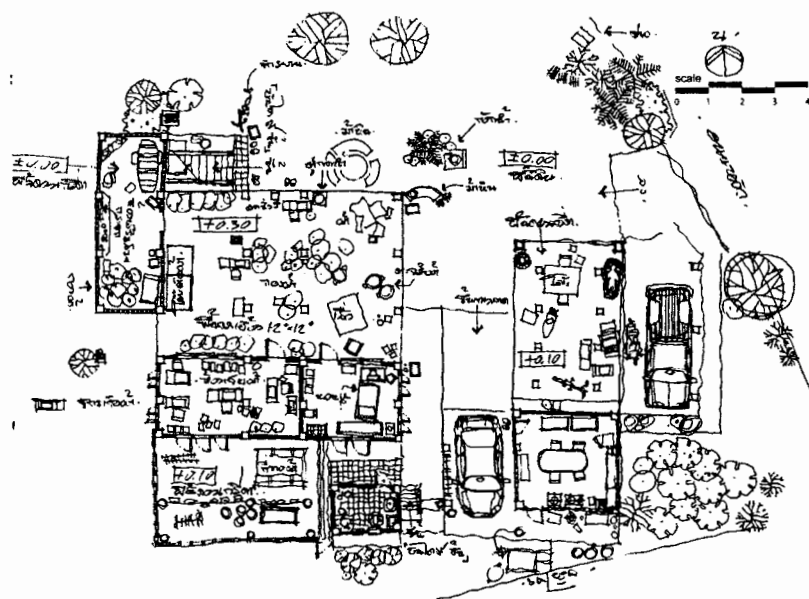
ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว สํารวจ 3 กุมภาพันธ์ 2549

การศึกษาจากและสำรวจภาคสนามพบว่าสภาพแวดล้อมโดยรวมของผังบริเวณเรือนกรณศึกษาที่ 4 ภายในผังบริเวณกลุ่มเรือนนี้จะพบเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเรือนกับเรือน และเรือนกับระบบนิเวศวิทยาได้ เนื่องจากมีเรือนหลายหลัง และมีการร่วมกันในระบบเครือญาติ ปลูกพืชผักสวนครัว มีบ่อน้ำ มีต้นไม้ใหญ่คอยให้ผลผลิต และถึงแม้ในปัจจุบันเมืองเชียงใหม่จะมีความเจริญทางวัตถุต่าง ๆ และส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตก็ตามแต่การอยู่อาศัยแบบบุพกาลก็ยังคงตายตัวอยู่กับผู้อาศัย การวางผังบริเวณกลุ่มนี้คาดว่าน่าจะเกิดขึ้นพร้อมๆ กับการเกิดถนนสายหลักของหมู่บ้าน แต่ถึงกระนั้นกลุ่มเรือนก็มีความสัมพันธ์กันกับระบบนิเวศวิทยาข้างเคียงภายในหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี

สรุปจะเห็นได้ว่าเรือนกรณีศึกษาที่ 4 มีการปรับตัวและความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนตามหมู่บ้านและกลุ่มเรือนกรณีศึกษาที่ 1 2 3 โดยมีความสัมพันธ์กันในระบบกลุ่มเครือญาติ

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนพิเศษ

ลายเส้นที่ 54 ผังบริเวณเรือนแสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 4 กับองค์ประกอบภายในบริเวณ
ผังได้ฤกษ์

ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว จตุพล อังคฺเวช สํารวจ 11 กุมภาพันธ์ 2549

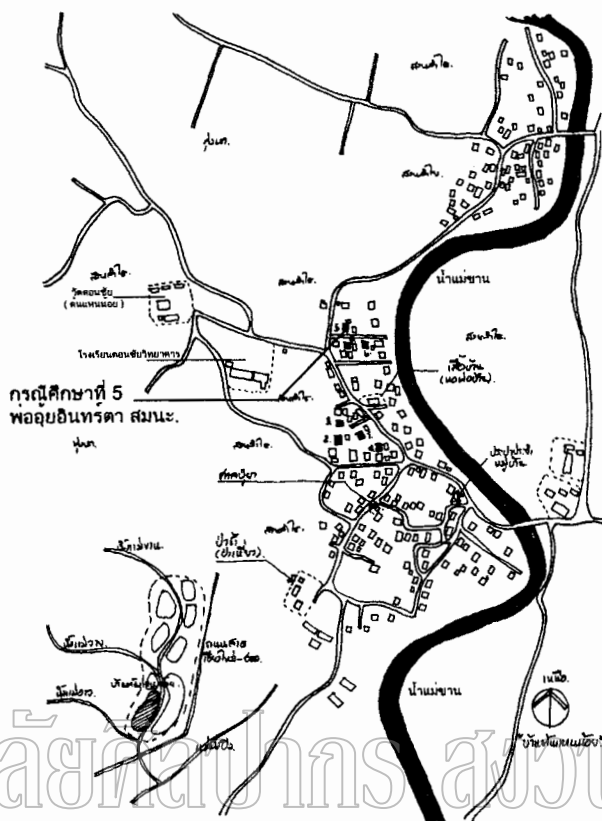
มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนลิขสิทธิ์

- 1 เจ้าที่ และศาลพระภูมิบริเวณทางเข้าสู่เรือน
- 2 “ ผักกาดโอ ” พืชผักสวนครัวบริเวณหลังเรือน
- 3 พืชผักสวนครัวบริเวณหลังเรือน
- 4 “ ฟัก ” บริเวณหลังเรือนมองเห็นเรือน
- 5 พืชผักสวนครัวบริเวณหลังเรือน
- 6 ท่อน้ำจากบ่อน้ำเข้าสู่เรือน
- 7 ประตูทางเชื่อมระหว่างเรือนกรณีศึกษาที่ 1
- 8 พืชผักสวนครัวบริเวณหลังเรือน
- 9 บ่อน้ำ พืชผักสวนครัวบริเวณหลังเรือน
- 10 ต่อดักน้ำจาก บ่อน้ำเพื่อใช้ในเรือน

1	2		
3	4	5	6
	8		
7	8		
9	10		

ภาพที่ 40 องค์ประกอบภายในบริเวณผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 4

1.1.5 เรือนกรณีศึกษา 5 เลขที่ 2 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย

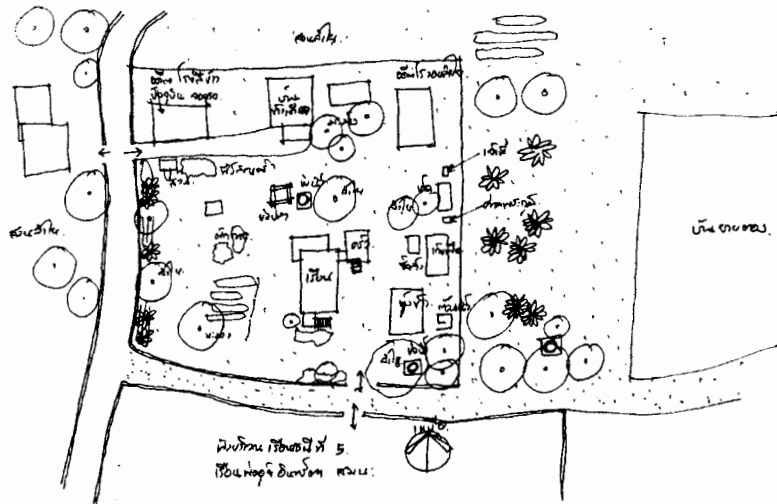
ลายเส้นที่ 55 ผังหมู่บ้านแสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 5

ที่มา : ปิยกานต์ พานคำदार สํารวจ 3 กุมภาพันธ์ 2549

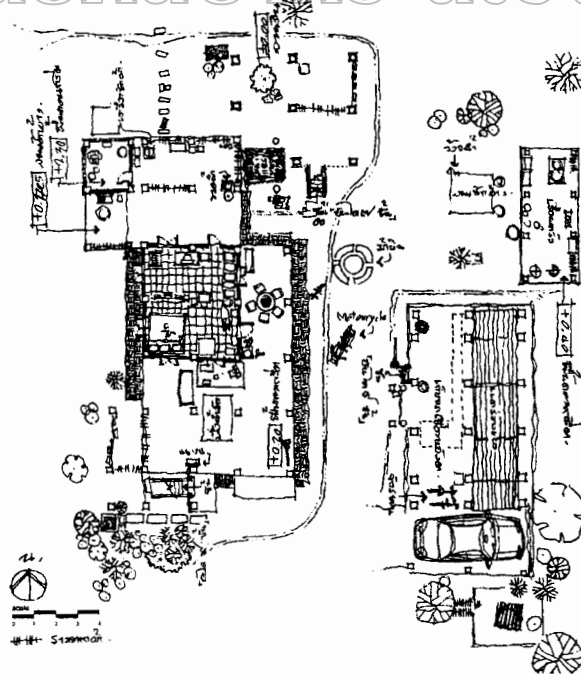
การศึกษาจากและสำรวจภาคสนามพบว่าสภาพแวดล้อมโดยรวมของผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 5 เป็นกลุ่มเรือนที่เลือกทำเลที่ตั้งที่ดีเนื่องจากมีแม่น้ำขานอยู่ใกล้ยังสัมพันธ์กันกับเรือนและการดำเนินชีวิตตั้งแต่อดีตการขนส่งไม้เพื่อสร้างเรือนอีกทั้งยังมีสภาพอุดมสมบูรณ์มาก มีองค์ประกอบครบถ้วน ดิอมน้ำที่ยังดูว่ายังคงมีการพัฒนาเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวันอยู่บ้าง และปัจจุบันยังมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านระบบเทคโนโลยีส่งผลมายังรูปแบบของการดำเนินชีวิตภายในบริเวณเรือนและยังต้องสร้างความเป็นส่วนตัวมากขึ้นอีกตามระบบเศรษฐกิจที่ก่อตัวขึ้นตามกาลเวลาโดยการก่อสร้างรั้วรอบขอบชิด อีกทั้งเรือนยังมีความสัมพันธ์กับกลุ่มเรือนข้างเคียงมีการวางผังเรือนและหลองขาวตามแนวตะวัน หลองขาวจะอยู่ห่างจากตัวเรือนเยื้องไปทางด้านหน้าของเรือนเสมอจะมีรูปลักษณะตามสูตรเรือนพื้นถิ่นของล้านนาและหลองขาวมีความแตกต่างจากเรือนอื่น ๆ คือ หน้าจั่วมีลวดลายสวยงาม และมีอายุมากกว่าเรือนบางหลังถึง 100 ปีเลยทีเดียว มีการปลูกพืชสวนครัว, ต้นไม้ใหญ่เพื่อให้ผลผลิต และให้ร่มเงาแก่ผู้อยู่อาศัย มีการ

ปลูกว่านชนิดหนึ่งบริเวณประตูทางเข้าสู่เรือนเพื่อป้องกันสิ่งชั่วร้ายสู่เรือน

สรุปจะเห็นได้ว่าเรือนกรณีศึกษาที่ 5 มีการปรับตัวและความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนตามหมู่บ้านและกลุ่มเรือนกรณีศึกษาที่ 6, 7 โดยมีความสัมพันธ์กันในระบบกลุ่มเครือญาติ

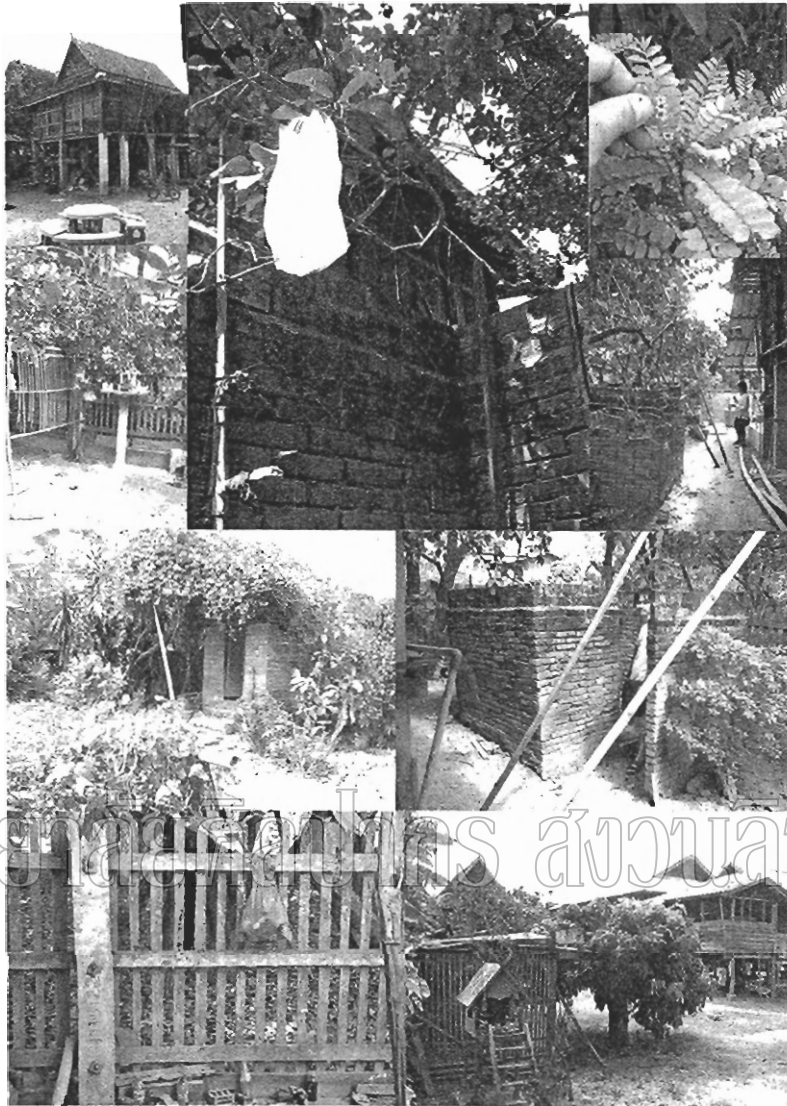

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ลายเส้นที่ 56 ผังบริเวณเรือนแสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 5 กับองค์ประกอบภายในบริเวณ
ผังได้ฤๅน

ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว จตุพล อังคฺเวช สํารวจ 11 กุมภาพันธ์ 2549

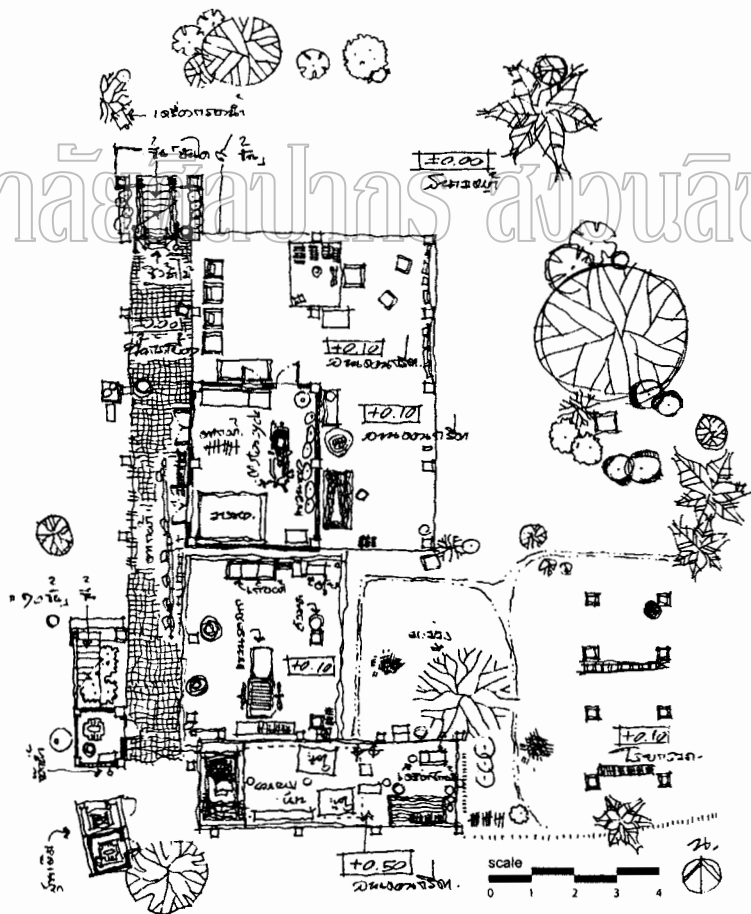
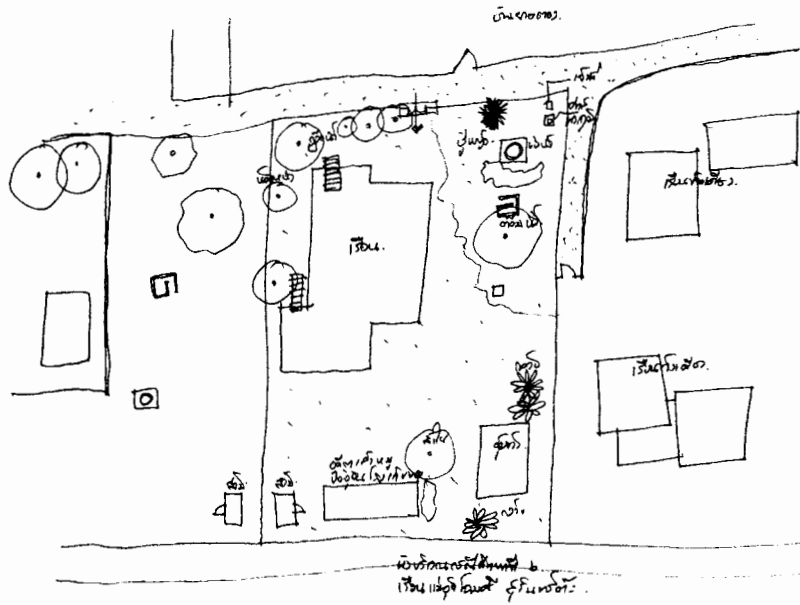

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

- 1 หลวงข้าวอายุประมาณ 100 ปี
- 2 ศาลพระภูมิบริเวณระหว่างเรือน
- 3 ระบบการจ่ายน้ำที่พัฒนาโดยผู้อาศัยใน ต่อม่น้ำ
- 4 พืชขนาดเล็ก ปลูกบริเวณประตูเข้าสู่เรือนป้องกันสิ่งชั่วร้าย
- 5 พื้นที่ และระยะห่างของ หลวงข้าว กับตอม่น้ำ
- 6 ล้อมบริเวณหลังเรือน
- 7 การเทียบสัดส่วนการใช้ตอม่น้ำ
- 8 รั้วไม้ เสา ฐานซีเมนต์ยุคทุนนิยม
- 9 “ เจ้าที่ ” เรือนหันหน้าไปทางทิศเหนือ

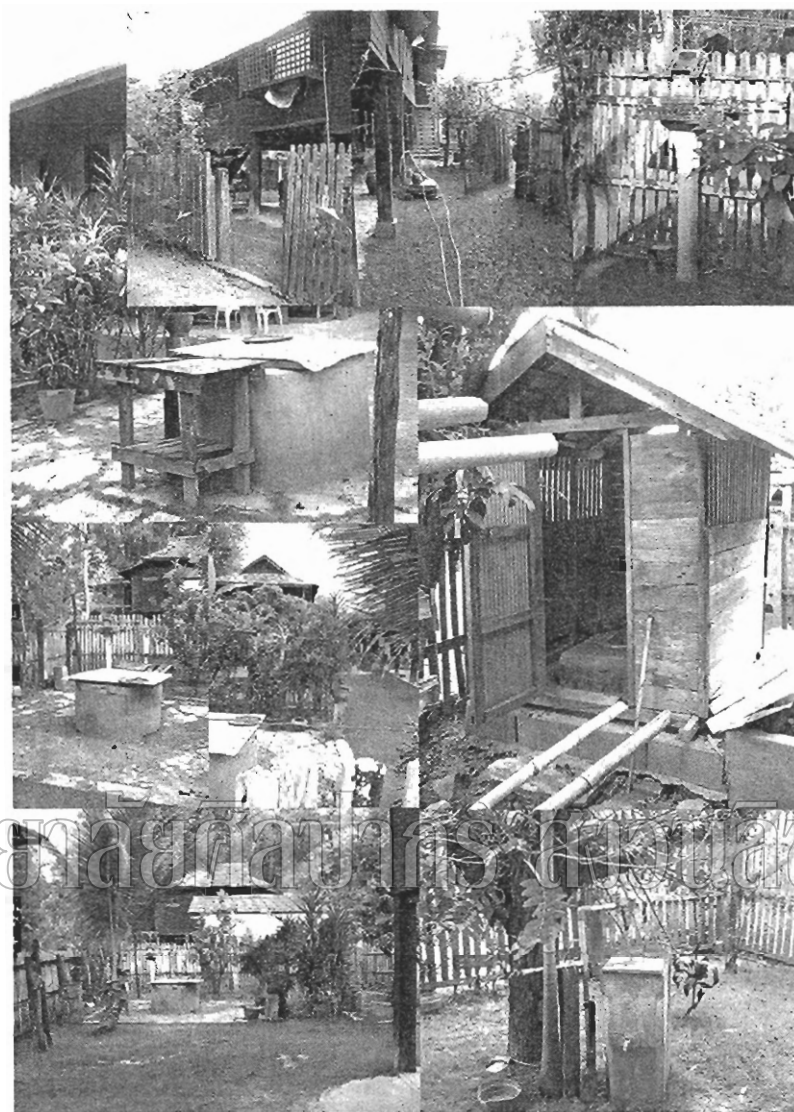
1	2		4
3			5
6		7	
8		9	

ภาพที่ 41 องค์ประกอบภายในบริเวณผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 5

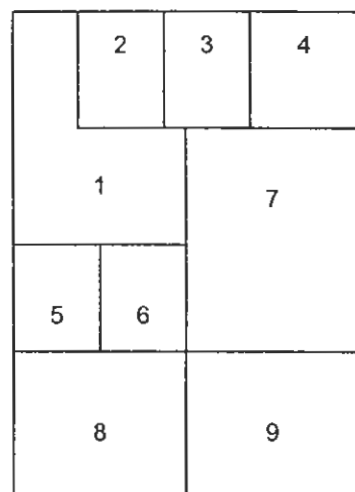
ลายเส้นที่ 58 ผังบริเวณเรือนแสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 6 กับองค์ประกอบภายในบริเวณ
ผังได้ฤๅน

ที่มา : ปิยกันต์ พานคำดาว จตุพล อังคเวท สํารวจ 11 กุมภาพันธ์ 2549

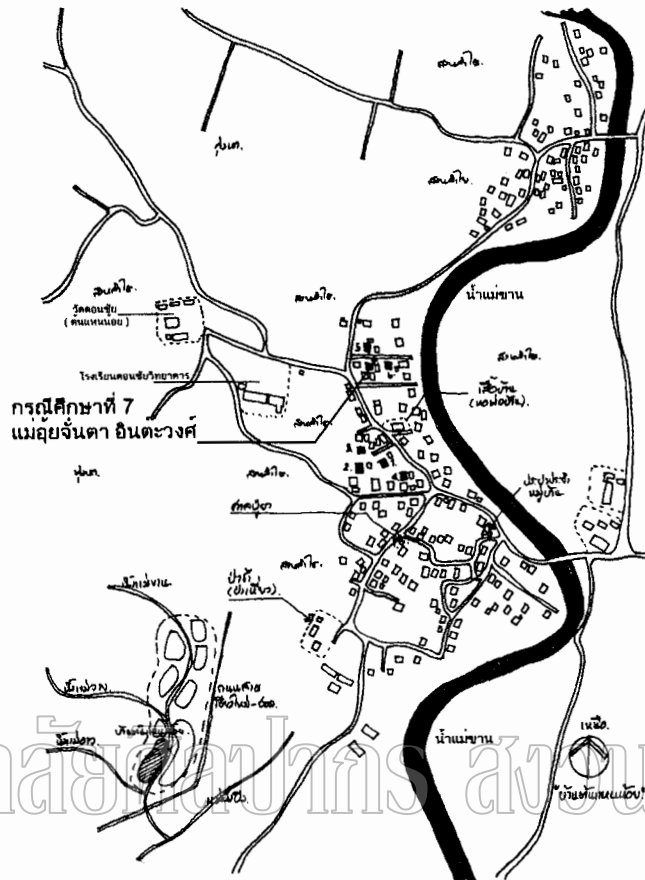
มหาวิทยาลัยศิลปากร อยุธยาธานี

- 1 บ่อน้ำ และลานบริเวณ
- 2 ประตูเชื่อมระหว่างเรือนด้านนอก
- 3 ประตูเชื่อมระหว่างเรือนด้านใน
- 4 เจ้าที่ และศาลพระภูมิริมรั้วบริเวณหน้าเรือน
- 5 บ่อน้ำ, เจ้าที่, ศาลพระภูมิ มองจากช่องเรือน
- 6 ทศนียภาพจากภายนอกสู่พื้นที่ภายในบริเวณเรือน
- 7 ส้วมบริเวณหลังเรือนยังมีการใช้อยู่
- 8 ช่อง บริเวณเรือนมีความอุดมสมบูรณ์
- 9 ที่กรองน้ำบริเวณทางขึ้นเรือน

ภาพที่ 42 องค์ประกอบภายในบริเวณผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 6

1.1.7 เรือนกรณีศึกษา 7 เลขที่ 1 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย

ลายเส้นที่ 59 ผังหมู่บ้านแสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาที่ 7

ที่มา : ปิยกันต์ พานคำดาว สํารวจ 3 กุมภาพันธ์ 2549

การศึกษาจากและสำรวจภาคสนามพบว่าสภาพแวดล้อมโดยรวมของผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 7 มีองค์ประกอบค่อนข้างครบถ้วนขาดเพียงแต่ ดิอนน้ำที่ขาดหายไปเนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีส่งผลมายังรูปแบบของการดำเนินชีวิตภายในบริเวณเรือนและยังต้องสร้างความเป็นส่วนตัวมากขึ้นอีกตามระบบเศรษฐกิจที่ก่อตัวขึ้นตามกาลเวลา อีกทั้งเรือนยังมีความสัมพันธ์กันกับกลุ่มเรือนข้างเคียงมีการวางผังเรือนและหลองขาวตามแนวตะวัน หลองขาวจะอยู่ห่างจากตัวเรือนเยื้องไปทางด้านหน้าของเรือนเสมอและมีการโยกย้ายหลองขาวไปด้านหลังเพื่อเกิดที่ว่างในการทำกิจกรรมเพิ่มขึ้นจะมีรูปลักษณะตามสูตรเรือนพื้นถิ่นของล้านนา มีการปลูกพืชสวนครัว ต้นไม้ใหญ่เพื่อให้ผลผลิต และให้ร่มเงาแรงผู้อยู่อาศัย มีการสร้างครัวไฟแยกต่างหากจากตัวเรือน และเรือน 2 หลังภายในผังบริเวณ (เรือนกรณีศึกษาที่ 7 ได้แยกออกเรือนมาจากเรือนกรณีศึกษาที่ 5 เนื่องจากเป็นลูกหลานของบรรพบุรุษผู้สร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 5)

1 เจ้าที่เรือน

2 ทศนียภาพหลองข้าวและช่วง

3 หลองข้าวที่ซื้อมาปลูกสร้างในราคา 6,000 บาทในอดีต

4 พืชผลที่เก็บเกี่ยวได้ในบริเวณเรือน

5 น้อยหน้าบริเวณหลังเรือน และมองเห็นเรือนข้างเคียง

6 บ่อน้ำ และช่วงระหว่างเรือนในบริเวณ

7 ทศนียภาพหลังเรือน และครัวไฟ

8 ทศนียภาพมองจากทางเข้าเรือนสู่เรือน

9 ครัวไฟ บริเวณต่อเติมนอกพื้นที่เรือน

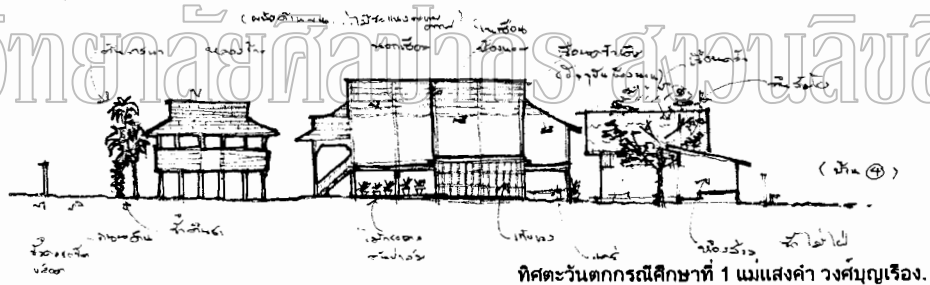
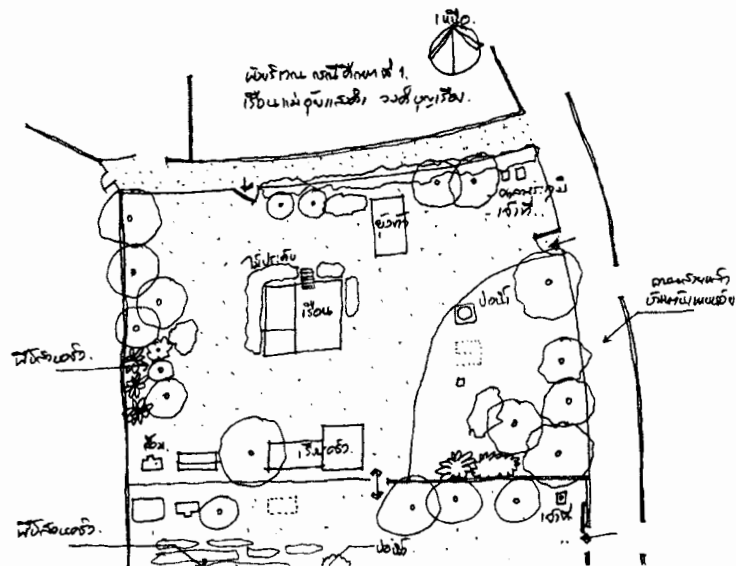
10 โรงเก็บอุปกรณ์ในการเกษตร และพื้นที่ใช้หุงต้ม

ภาพที่ 43 องค์ประกอบภายในบริเวณฝั่งบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 7

1	2	3	4
5		6	
7		8	
9		10	

1.2 วิเคราะห์ผังและรูปลักษณะเรือนกรณีศึกษาเรือนไทจีน บ้านต้นแห่น้อย

1.2.1 เรือนกรณีศึกษา 1 เลขที่ 21 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย

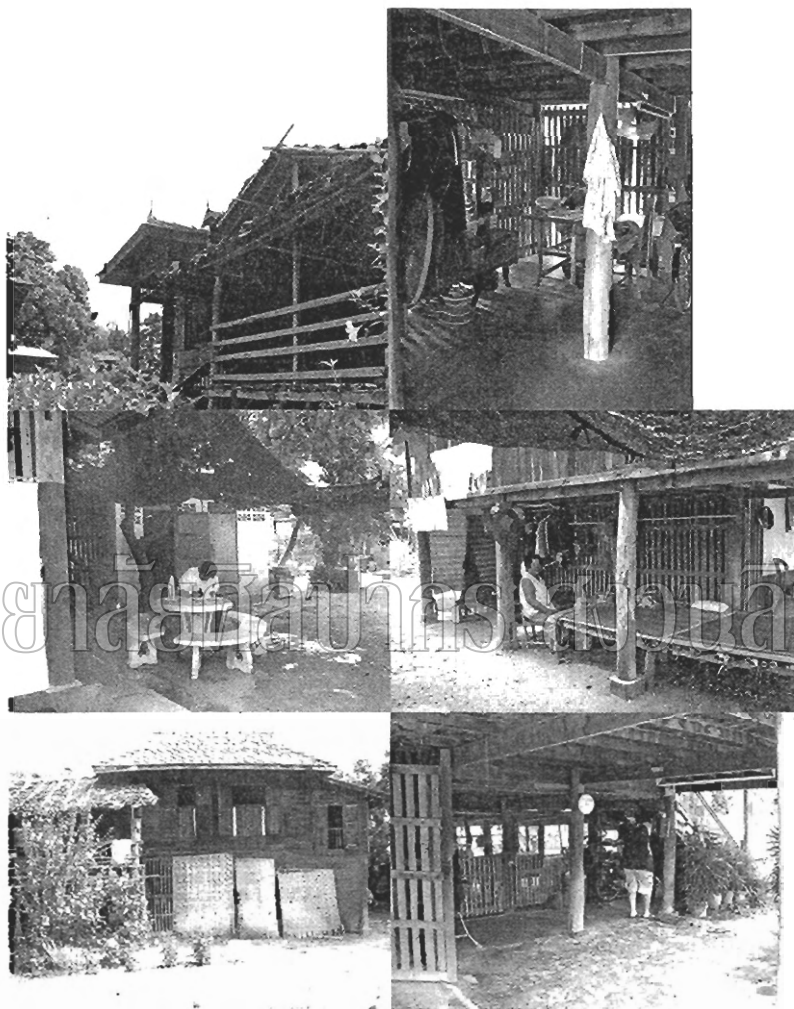

ลายเส้นที่ 61 ผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 1 และรูปตัดแสดงความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมใกล้เคียง

ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว มณฑิต เหมพัฒน์ สํารวจ 10 กุมภาพันธ์ 2549

จากการสำรวจจะเห็นได้ชัดเจนถึงความเปลี่ยนแปลงของเรือนทั้งในรูปลักษณะของวัสดุ

และมีการต่อเติมในส่วนชั้นใต้ถุนแต่ถึงกระนั้นก็ยังมีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศวิทยาของพื้นที่ โดยมีวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตอย่างมาก โดยเฉพาะระบบการสัญจร และสภาพแวดล้อมข้างเคียง มีการเกื้อกูลกันกับธรรมชาติประติสฐ์ ธรรมชาติที่มีอยู่แล้วและเรือน

1 ส่วนชานเรือนที่มีการต่อเติมภายหลัง หลังคามุงจาก

2 ใต้ถุนเรือนปิดล้อมพื้นที่โดยระแนงไม้แนวตั้ง

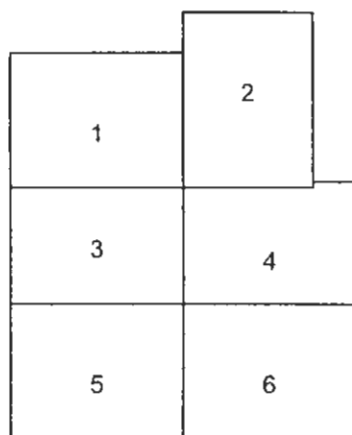
3 ส่วนครัวที่สร้างใหม่บริเวณหลังเรือน

4 ต่อเติมส่วนพักผ่อนบริเวณใต้ถุนเรือน

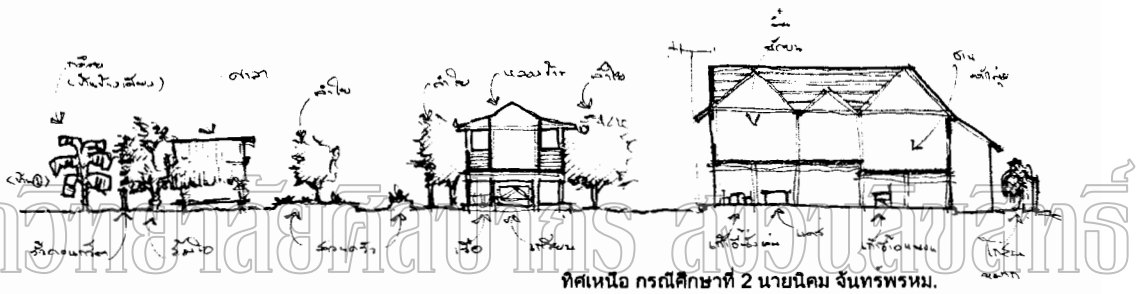
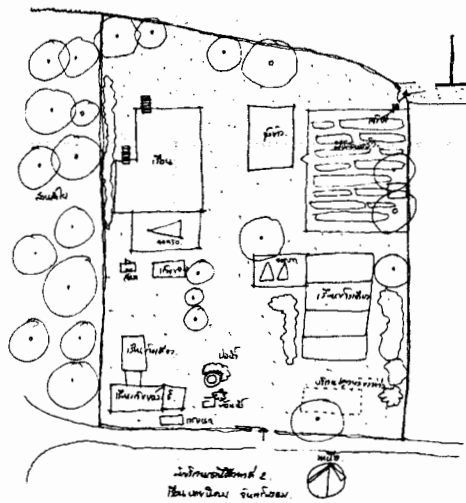
5 มีการแก้ปัญหาโดยการใช่วัสดุกรองแสงทิศตะวันตก

6 ใต้ถุนเทพื้นซีเมนต์ขัดมัน

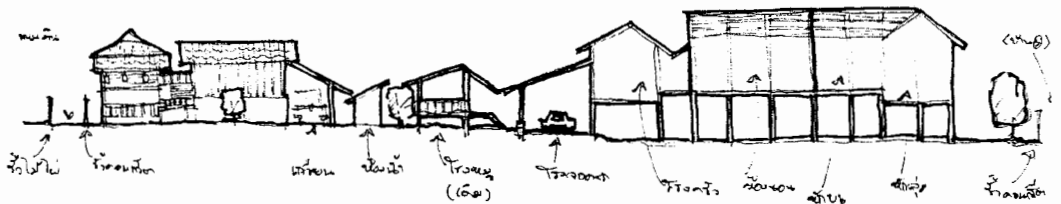
ภาพที่ 44 รูปลักษณะส่วนต่างๆ ของการแปรเปลี่ยนของเรือนกรณีศึกษาที่ 1

1.2.2 เรือนกรณีศึกษา 2 เลขที่ 20 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย

ทิศเหนือ กรณีศึกษาที่ 2 นายนิคม จันทร์พรหม.

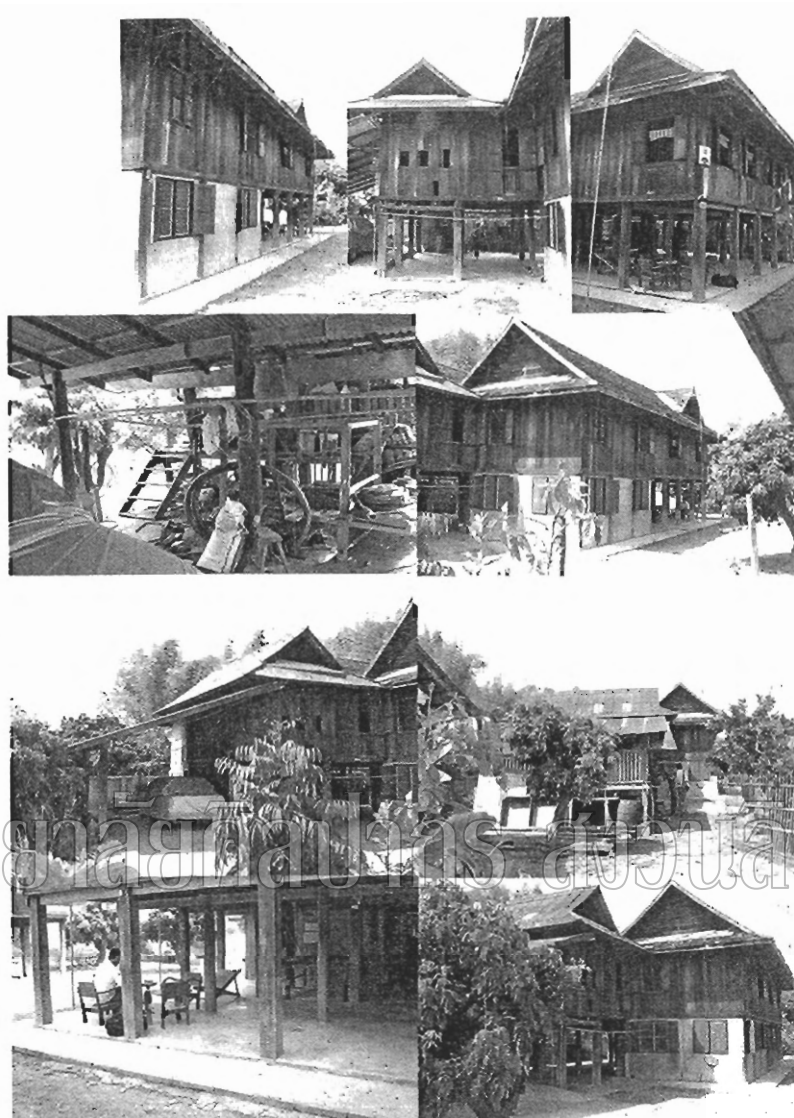

ทิศตะวันออก กรณีศึกษาที่ 2 นายนิคม จันทร์พรหม.

ลายเส้นที่ 62 ผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 2 และรูปตัดแสดงความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมใกล้เคียง

ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว มณฑิต เหมพัฒน์ สำรวจ 10 กุมภาพันธ์ 2549

จากการสำรวจจะพบว่าเรือนมีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศวิทยามากโดยตั้งแต่การสร้างเรือนยกได้สูงเพื่อใช้ประโยชน์ และการปลูกพืชต่างๆ ต่อบริบทโดยรอบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และจะพบเห็นความแปรเปลี่ยนทางด้านวัสดุชั้นได้สูง และมีการต่อเติมห้องพักบริเวณชั้นได้สูงเพื่อความสะดวกสบายในการใช้ชีวิตเนื่องจากผู้อาศัยใช้ชีวิตบริเวณได้สูงเรือนมากในตอนกลางวัน เพื่อการพักผ่อน

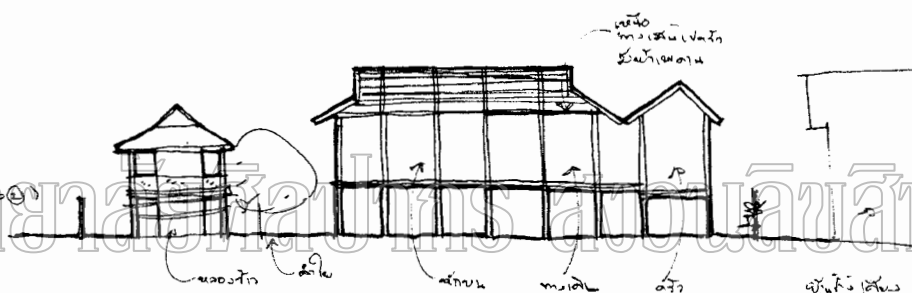
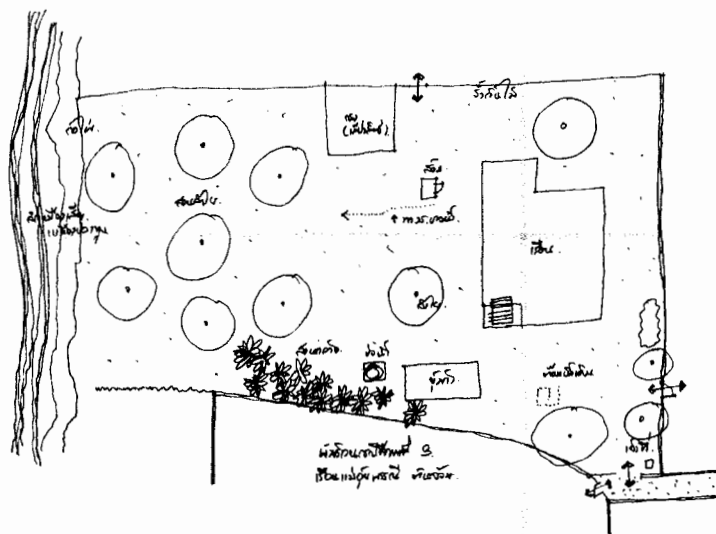
มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

- 1 ได้ทุนต่อเติมห้องพักในเวลากลางวัน
- 2 ช่องแสงส่วนครัว และต่อเติมห้องส้วมใต้ถุน
- 3 มีการใช้สอยบริเวณใต้ถุน
- 4 ต่อเติมส่วนจอดรถ และใช้เก็บของ
- 5 ทศนียภาพด้านหลังเรือนจากบ้านอ.อเนก ป่วงคำ
- 6 ส่วนจอดรถที่ต่อเติมใหม่
- 7 ทศนียภาพหลังเรือนมองจากบ้านน้องชาย
- 8 ได้ทุนทศนียเขตขัดมันเนื่องจากเวลาน้ำท่วมใต้ถุนดินแฉะ
- 9 ทศนียภาพหลังเรือนมองจากบ้านน้องชาย

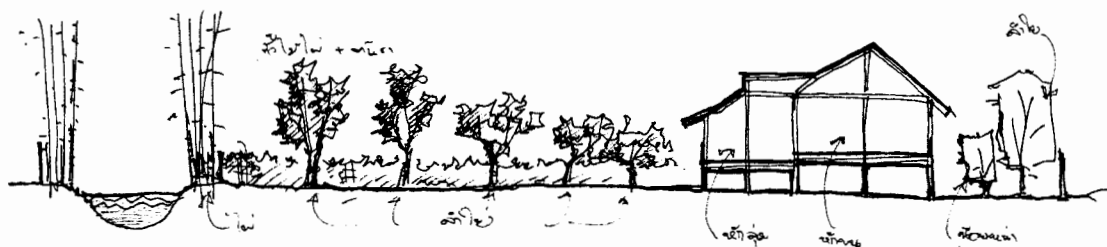
1	2	3
4	5	
6	7	
8	9	

ภาพที่ 45 รูปลักษณะส่วนต่างๆ ของการแปรเปลี่ยนของเรือนกรณีศึกษาที่ 2

1.2.3 เรือนกรณีศึกษา 3 เลขที่ 18 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย

ทิศตะวันออก กรณีศึกษาที่ 3 แม่อุยพรรณ ต้นจ้อย.

ทิศใต้ กรณีศึกษาที่ 3 แม่อุยพรรณ ต้นจ้อย.

ลายเส้นที่ 63 ผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 3 และรูปตัดแสดงความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมใกล้เคียง

ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว มณฑิต เหมพัฒน์ สํารวจ 10 กุมภาพันธ์ 2549

จากการสำรวจพบว่าเรือนมีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศวิทยาโดยรอบ ตั้งแต่การใช้ที่ว่างให้เป็นประโยชน์ และมีความสอดคล้องกับเรือน ผู้ศึกษาพบการเปลี่ยนแปลงเพียงวัสดุผนัง

หลังคาโดยมาใช้วัสดุที่มีความแข็งแรงทนทาน สาเหตุที่เปลี่ยนเนื่องจากภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นแต่ก็มีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทข้างเคียงมากที่สุดและลงตัว

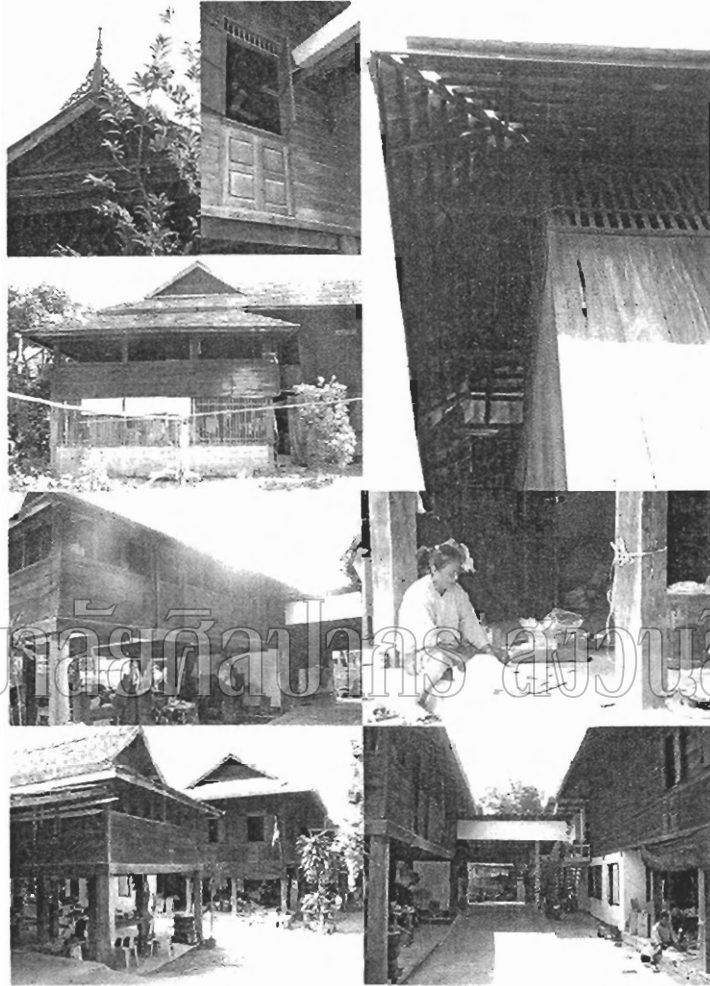

- 1 โถงน้ำทางขึ้นเรือน
- 2 สัดส่วนการใช้พื้นที่วางของใต้ถุนเรือน
- 3 การใช้แสงในครัว และอุปกรณ์การใช้สอย
- 4 ใต้ถุนใช้เก็บของ
- 5 " กุ่มตีนเสา " ฐานเสาปูนซีเมนต์
- 6 ช่วงเรือน ระหว่างเรือนกับหลังคา
- 7 " ช่มลุ่ม ", " ช่มบน " พื้นที่ต่างระดับของชานกับเดิน
- 8 ต่อเติมชั้นวางของบริเวณใต้ถุนเรือน

1	2	3
4		
5	6	
7	8	

ภาพที่ 46 รูปลักษณะส่วนต่างๆ ของการแปรเปลี่ยนของเรือนกรณีศึกษาที่ 3

ความสำคัญในการรักษา แต่ประเพณีความเชื่อต่างๆ ยังคงเคารพดั้งเดิม รูปลักษณะของสถาปัตยกรรมคงเดิมโดยวัสดุเดิมอาจมีการแก้ปัญหาต่างๆ เช่นนำผ้าใบมาบังแดดทางด้านทิศตะวันตก เป็นต้น

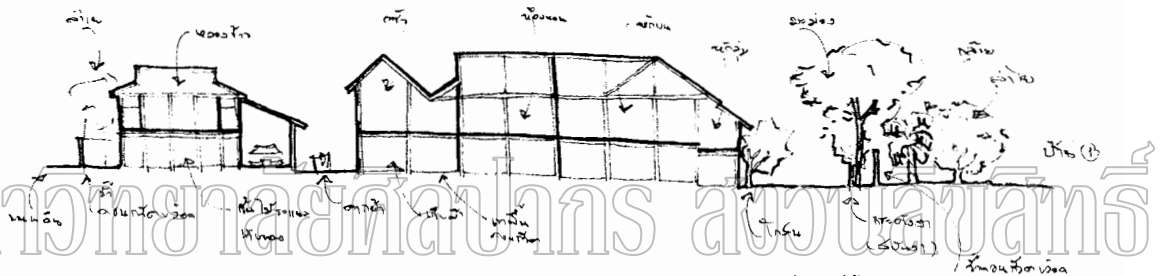
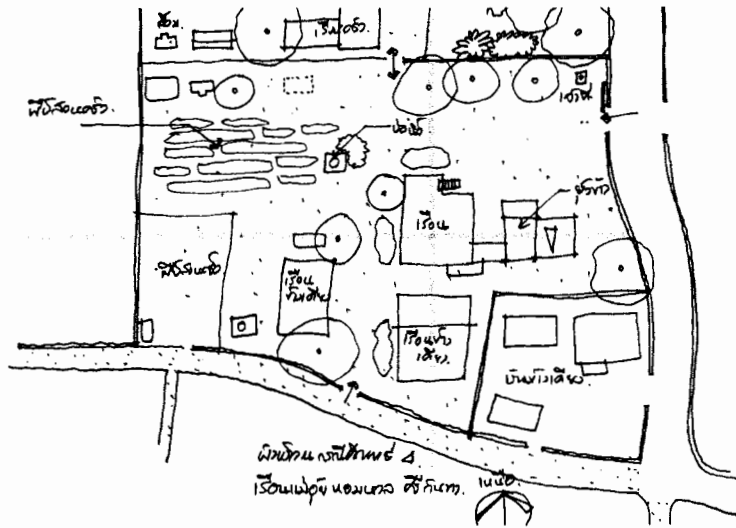

- 1 จ้อง ยอดหลังคาเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม
- 2 การแบ่งส่วนหน้าต่างเพื่อรับลมเวลาปกติ และเวลานอนพัก
- 3 โครงสร้างหลังคา และการปิดของไม้รอยต่อเรือน
- 4 ต่อเติมได้ถุนเพื่อใช้งานประกอบอาชีพ
- 5 หลอมข้าว และส่วนครัวหลังเรือนที่ต่อเติมใหม่
- 6 ได้ถุนต่อเติมห้องนอน และพื้นปูกระเบื้อง
- 7 ทิศนียภาพหลอมข้าว และเรือนมองจากทางเข้าสู่เรือน
- 8 ต่อเติมพื้นที่ระหว่างหลอมข้าว และเรือน

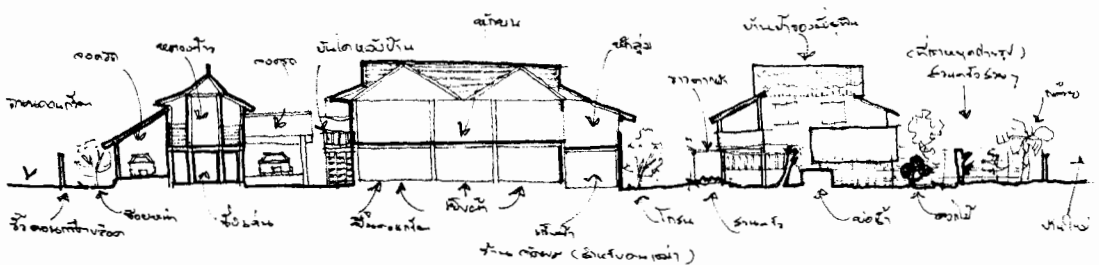
1	2	3
4		
5	6	
7	8	

ภาพที่ 47 รูปลักษณะส่วนต่างๆ ของการแปรเปลี่ยนของเรือนกรณีศึกษาที่ 4

1.2.5 เรือนกรณีศึกษา 5 เลขที่ 2 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย

ทิศตะวันออกกรณีศึกษาที่ 4 แม่อุยหอมเนวล ศรีกันทา.

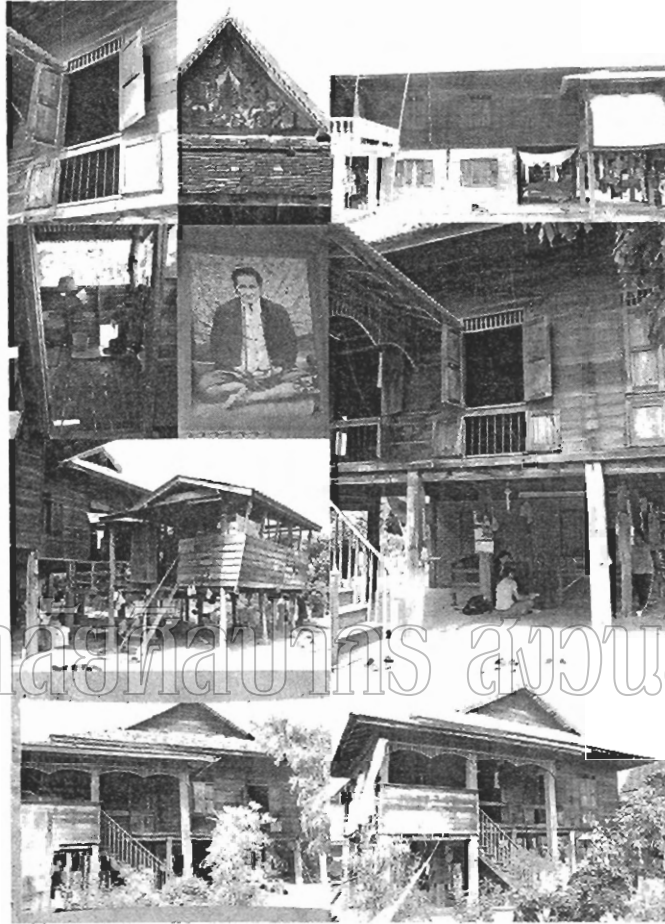
ทิศเหนือ กรณีศึกษาที่ 4 แม่อุยหอมเนวล ศรีกันทา.

ลายเส้นที่ 65 ผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 5 และรูปตัดแสดงความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมใกล้เคียง

ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว มณฑิต เหมพัฒน์ สำรวจ 11 กุมภาพันธ์ 2549

จากการสำรวจพบว่าส่วนใหญ่จะมีการต่อเติมในส่วนห้องพักบริเวณใต้ถุน และห้องน้ำ (ส้วม) เนื่องจากผู้อาศัยดำเนินชีวิตส่วนใหญ่ในตอนกลางวันบริเวณใต้ถุนมากกว่าบนเรือน (จากสภาพอากาศบนเรือนจะร้อนมากถึงแม้มีการเปิดช่องต่างๆ ผ่นจะหายใจได้ก็ตาม) และมีการ

เปลี่ยนแปลงวัสดุผนังหลังคามมาเป็นกระเบื้องลูกฟูกลอนใหญ่แทนจากเดิมผนังดินขอที่ทำเองสาเหตุการแปรเปลี่ยนจากภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นเป็นระยะโดยเรือนมีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศของพื้นที่และการปรับตัวเป็นอย่างดี

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลงวนลิขสิทธิ์

- 1 หน้าต่างเรือน 2 ชั้นเพื่อรับลมที่ดี
- 2 ลวดลายบนหน้าจั่วหลังข้าวอายุประมาณ 100 ปี
- 3 กาดต่อเติมห้องพักบริเวณใต้ถุนด้วยกำแพงก่ออิฐฉาบปูน
- 4 พื้นที่ต่างระดับระหว่างเรือนกับครัวไฟที่สร้างใหม่
- 5 " หม่อน " บรรพบุรุษเจ้าผู้สร้างเรือนที่อพยพจากเชียงตุง
- 6 ใต้ถุนทึบซีเมนต์ขัดมันเพื่อใช้ประโยชน์ในตอนกลางวัน
- 7 ครัวไฟที่ต่อเติมในภายหลังโดยแยกจากเรือน
- 8 เรือนไม้เดิมในอดีตที่ยังไม่ได้ต่อเติม
- 9 เรือนไม้เดิมในอดีตที่ปรับเปลี่ยนหลังคา

1	2	3
4	5	6
7		
8	9	

ภาพที่ 48 รูปลักษณะส่วนต่างๆ ของการแปรเปลี่ยนของเรือนกรณีศึกษาที่ 5

อาศัยอาศัยคนเดียวจะใช้พื้นที่ใต้ถุนในการทำงาน และพักนอนนอนหลับ มีการต่อเติมพื้นทางเดิน โดยการปูอิฐมอญจากด้านหน้าสู่หลังเรือน อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศวิทยาที่สอดคล้องกันกับการอยู่อาศัย

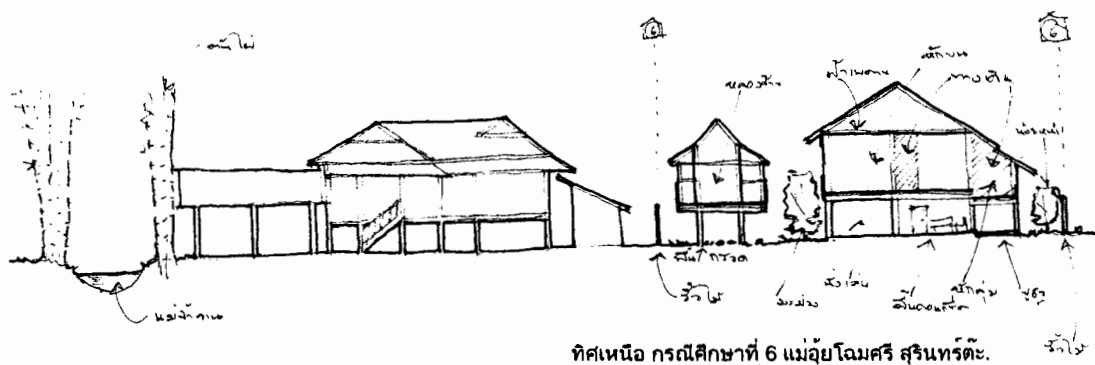
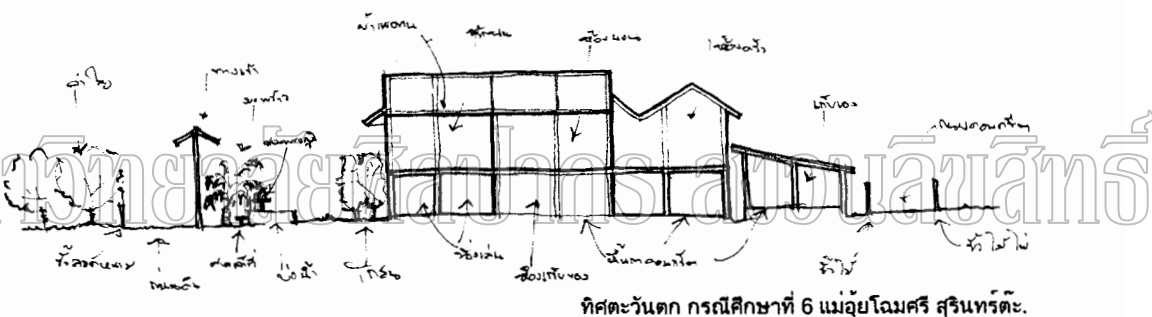
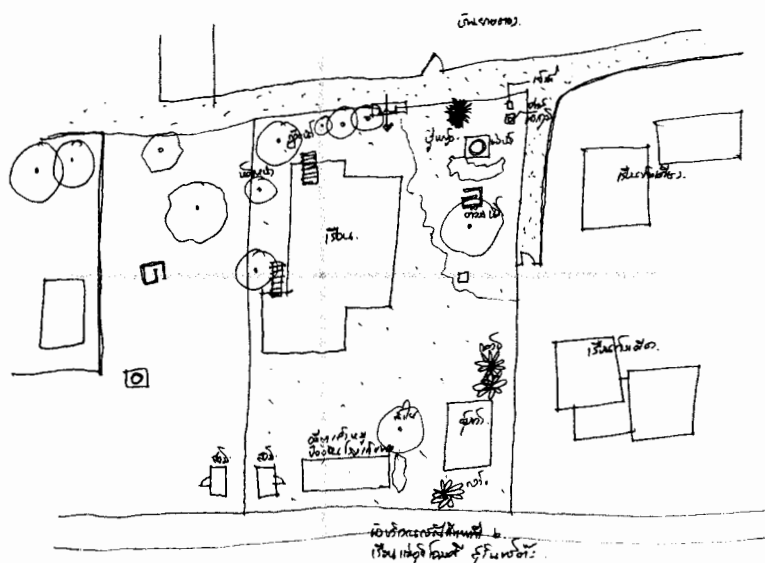

- 1 ประตูทางเข้าสู่เรือน
- 2 ต่อเติมพื้นทางเดินโดยการนำอิฐมอญมาวางเรียงกัน
- 3 ส่วนช้าน้ำภายในเรือนที่ไม่ระแนงขัดสานกัน
- 4 การใช้สอยบริเวณใต้ถุนเรือน
- 5 การใช้สอยบริเวณใต้ถุนเรือน
- 6 ส่วนที่ต่อเติมบริเวณใต้ถุน และส่วนเติมด้านหลังเรือน
- 7 รักษาเนื้อไม้ของเรือนโดยการทาสีเคลือบ
- 8 ใต้ถุนเทซีเมนต์ และต่อเติมห้องเพื่อเก็บของใช้
- 9 ใต้ถุนเก็บของใช้ในการเกษตรกรรม

1	2	3
4		5
6		7
8		9

ภาพที่ 49 รูปลักษณะส่วนต่างๆ ของการเปลี่ยนแปลงของเรือนกรณีศึกษาที่ 6

1.2.7 เรือนกรณีศึกษา 7 เลขที่ 1 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย

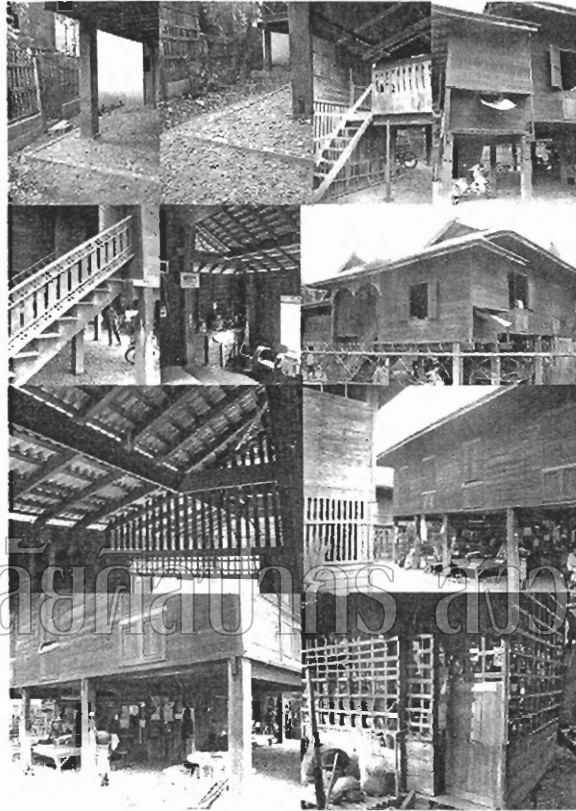

ลายเส้นที่ 67 ผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 7 และรูปตัดแสดงความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมใกล้เคียง

ที่มา : ปิยกานต์ พานคำดาว มณฑิต เหมพัฒน์ สสำรวจ 11 กุมภาพันธ์ 2549

จากการสำรวจพบว่ามีความแปรเปลี่ยนที่เหมือนๆ กันกับเรือนหลังอื่นๆ โดยเฉพาะวัสดุ
มุงหลังคาเปลี่ยนมาใช้กระเบื้องลูกฟูกลอนแทน ส่วนใต้ถุนเรือนมีการต่อเติมในส่วนพื้นที่เก็บของ

โดยการตีระแนงไม้เว้นร่องเพื่อเก็บของใช้ในการประกอบอาชีพและเก็บพืชผลแห้ง ได้ถุนเรือนยังมีการเทหินกรวดเพื่อเตรียมที่จะทำการเทพื้นซีเมนต์ในอนาคตสาเหตุจากการเกิดน้ำท่วมทำให้พื้นดินได้ถุนและ อีกทั้งเรือนยังมีความสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มเรือนเครือญาติและระบบนิเวศวิทยาได้เป็นอย่างดี

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงขลา

- 1 ประตูหลังเรือนติดต่อกันระหว่างเรือน
- 2 การเตรียมพื้นเพื่อการเทพื้นได้ถุน
- 3 การต่อเติมได้ถุนเพื่อใช้เก็บของและบันไดทางขึ้นรอง
- 4 อ่างน้ำมีการระบายน้ำลงสู่พื้นดิน
- 5 บันไดหลัก และพื้นที่ใช้สอยส่วนชาน
- 6 ทิศนัยภาพจากภายนอกถนนทางเข้าสู่เรือน
- 7 โครงสร้างไม้ส่วนหลังคา และระแนงไม้เพื่อระบายอากาศ
- 8 พื้นที่ว่างระหว่างหลองข้าวกับเรือน
- 9 ได้ถุนต่อเติมห้องเก็บของใช้ในการเกษตรกรรม
- 10 ครัวไฟ และการเปิดผนังเพื่อการระบายอากาศที่ดี

1	2	3	4
5		6	
7		8	
9		10	

ภาพที่ 50 รูปลักษณะส่วนต่างๆ ของการแปรเปลี่ยนของเรือนกรณีศึกษาที่ 7

2. ลักษณะความแปรเปลี่ยนทางกายภาพของเรือนไทจีน บ้านต้นแห่น้อย

จากการศึกษาถึงสภาพแวดล้อมระบบนิเวศวิทยาโดยรวมของหมู่บ้านที่ส่งผลต่อเรือน และเรือนกรณีศึกษาทั้งหมด 7 เรือนจะแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่คือ

1. กลุ่มเรือนติดแม่น้ำชานและถนนสายหลักของหมู่บ้าน
2. กลุ่มเรือนห่างจากน้ำแม่ชานโดยมีถนนสายหลักของหมู่บ้านกัน

โดยรวมและลักษณะความแปรเปลี่ยนของรูปลักษณะเรือน วัสดุ และการต่อเติมนั้นมีลักษณะที่เหมือนกันมากอีกทั้งจากการสัมภาษณ์พบความเห็นที่เหมือนและใกล้เคียงกันคือมีการแปรเปลี่ยน และต่อเติมในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกัน และวัสดุที่ใช้ไม่แตกต่างกันเลย

สรุปได้ว่าถึงแม้ว่าระบบความเจริญต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงจากเมืองเชียงใหม่ได้ส่งผลมาถึงหมู่บ้าน และเรือน อีกทั้งการดำเนินชีวิตก็ตามชาวไทจีนบ้านต้นแห่น้อยก็ยังคงเอกลักษณ์ของตนเองไว้อย่างเหนียวแน่นในระบบเครือญาติ และพี่น้องกัน แต่ทั้งนี้ก็ยังมีการปรับตัวเพื่อให้มีการดำเนินชีวิตให้มีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศวิทยาต่อพื้นที่เรื่อยไปนับมีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างลงตัว จึงถือได้ว่าเป็นการดำเนินชีวิตและปรับตัวเข้ากับธรรมชาติได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อีกทั้งยังส่งผลถึงการอยู่อาศัยในเชิงสถาปัตยกรรมที่มีการปรับปรุง หรือต่อเติมตามรูปแบบเดิมตามแบบบุพกาลที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ

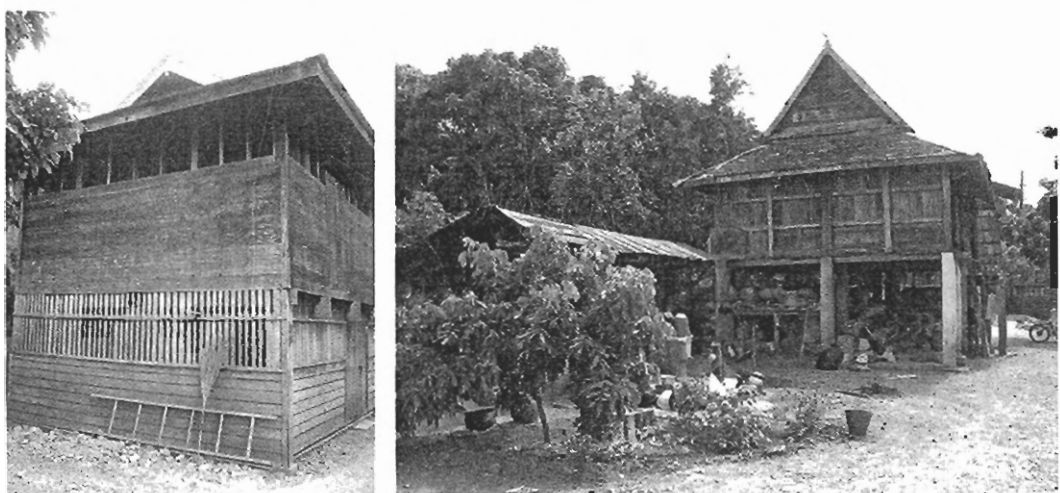
3. สรุปการวิเคราะห์กายภาพผังบริเวณ และผังพื้นเรือนกรณีศึกษา ซึ่งสัมพันธ์กับระบบนิเวศวิทยา โดยมีวัฒนธรรมของไทจีนมาสัมพันธ์กันกับที่ตั้งของชุมชน

จากการสำรวจสภาพทางกายภาพของหมู่บ้าน ศึกษาจากเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนามสรุปได้ว่า ลักษณะการวางผังบริเวณของเรือนพื้นถิ่นไทจีน ในพื้นที่หมู่บ้านต้นแห่น้อยนั้นโดยภาพรวมแล้ว ส่วนใหญ่จะมีลักษณะ แบ่งแยกออกเป็นบ้านเดี่ยว มีรั้วกันอาณาเขตเฉพาะแต่ละบ้านอย่างชัดเจน ถึงแม้ว่าในอดีต จะมีระบบเครือญาติ และพื้นที่บริเวณเรือนสามารถติดต่อกันได้โดยตรงก็ตามจนปัจจุบันถึงแม้ระบบเครือญาติจะยังคงอยู่ในปัจจุบันในการดำรงชีวิต แต่เทคโนโลยีความรู้ต่างๆ ก็ได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นโดยเฉพาะความเป็นส่วนตัว ความปลอดภัย เมื่ออาศัยภายในบริเวณเรือนของตน แต่ละพื้นที่ แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีการติดต่อกันในระบบเครือญาติโดยบริบทเดิม เช่น การตะโกนเรียกถึงกัน ก็เกิดปฏิสัมพันธ์กันระหว่างเครือญาติ และเพื่อนบ้านใกล้เคียง อีกทั้งรั้วกันก็จะมีกำแพงโดยใช้รั้วไม้ระแนงแนวตั้งบนฐานซีเมนต์ รั้วไม้ขัดสาน (รั้วตาแสง) บ้างเป็นรั้วคอนกรีต แต่ถึงอย่างนั้น ก็ยังมีการเชื่อมต่อพื้นที่บริเวณสู่บริเวณ

โดยประตู เล็กๆ ระหว่างรั้วต่อเนื่องถึงกันได้ ซึ่งจะรับรู้กันระหว่างกัน และกัน (เจ้าของเรือนแต่ละเรือน) โดยระบบเครือญาติ

ภายในผังบริเวณซึ่งมีองค์ประกอบต่างๆ เช่น ยุ้งข้าว ต่อม่น้ำ ล້วม ช่อง (พื้นที่ว่างบริเวณเรือน) พื้นที่ว่างในการปลูกสวน (ลำไย) พืชผักสวนครัว โดยอดีต ระบบเครือญาติยังมีความเหนียวแน่น ถึงมีการปรับเปลี่ยนก็จะมีการแยกหลองข้าว (ยุ้งข้าว) ถึงแม้จะเคยใช้หลองข้าวด้วยกัน แบบครอบครัวใหญ่ แต่เมื่อมีการแยกเรือนก็จะหาองค์ประกอบมาอยู่ภายในบริเวณเรือน โดยมีการสัมภาษณ์¹³ เดิมเมื่อแยกเรือนออกมา ได้ออกไปหาซื้อ หลองข้าวมาจากเมืองวิน ในสภาพเดิม ในราคา 6,000 บาท โดยการต่าง ล้อ (เกวียน) และการนำล่องน้ำสาละวินมาลงน้ำขาน แล้วนำมาขึ้นฝั่งบริเวณใกล้เรือน โดยให้พี่น้องช่วยกัน ผูก (สร้าง) และในอาณาเขตบริเวณเรือนนั้นมีพื้นที่ว่างในการปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อกินเอง และแบ่งปันเพื่อนบ้าน ญาติมิตร อีกทั้งปลูกพืชพันธุ์ไม้ผล ไม้ประดับต่างๆ ภายในบริเวณเรือนอีกด้วย

ส่วนผังพื้นเรือนนั้นจากการสำรวจเรือนกรณีศึกษาทั้ง 7 เรือนนั้นสรุปได้ว่า ลักษณะเรือนมีรูปลักษณะที่เหมือน และคล้ายคลึงกันอีกทั้งวัสดุที่พบเห็นในการสร้างเรือนจะเป็นวัสดุภายในพื้นที่ที่มี เช่น ไม้สัก ไม้เนื้อแข็ง ไม้ไผ่ ดินเหนียว เป็นต้น ทั้งยังมีการแบ่งแยกสัดส่วนพื้นที่ภายในเรือนอย่างชัดเจน เหมือนเดียวกับเรือนล้านนาในลักษณะเรือนจั่วแฝด คือ แยกสวนครัว ขาน เติ้น ห้องนอนพ่อแม่ ห้องนอนลูกสาว และอีกทั้งยังมีเสาทวดภายในเรือนอีกด้วย และยังมีช่องหน้าต่าง บริเวณสวน ขาน เติ้น ถึง 2 ชั้น เพื่อสร้างความสัมพันธ์กันระหว่างกายภาพ สภาพแวดล้อมภายนอกกับการใช้ชีวิตภายในเรือนได้อย่างดี คือการนำลม (อากาศที่เย็นสบาย) พัดเข้ามาในตอนบ่าย เย็น หรือค่ำ เพื่อเสนอในแนวนอนมีการระบายอากาศได้ดี อีกทั้งทางขึ้นเรือนไม่ว่าจะขึ้นทิศทางใด แต่ก็จะมีสูตรการสร้างเรือน และความเชื่อในการวางตำแหน่งห้องพ่อแม่ ไว้ทางทิศตะวันออกเสมอ และห้องนอนลูกสาว จะอยู่ทางทิศตะวันตก มีทางเดินตรงกลางเรียกว่า ส่อมริน เป็นส่วนเชื่อมต่อไปยังสวนครัวอยู่บริเวณด้านหลังของเรือนอีกต่อไป จะสรุปได้ว่าการวางผังพื้นเรือนจะคล้ายคลึง และใช้สูตรการสร้างแบบเดียวกับเรือนล้านนานั้นเอง และเพื่อสัมพันธ์กันกับสภาพทางกายภาพ และอัตภาพของเมืองเชียงใหม่ตนเอง

ภาพที่ 51 หลอมข้าวเรือนกรณีศึกษาที่ 7 อายุประมาณ 60-70 ปี และเรือนกรณีศึกษาที่ 5 อายุ 100 กว่าปี

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

เชิงอรรถท้ายบทที่ 5

¹ สัมภาษณ์ พรรณี ตันจ้อย, เจ้าของเรือนกรณีศึกษาที่ 3 เลขที่ 18 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย จังหวัดเชียงใหม่, 10 กุมภาพันธ์ 2549.

² สัมภาษณ์ นิคม จันทรพรหม, เจ้าของเรือนกรณีศึกษาที่ 2 เลขที่ 20 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย จังหวัดเชียงใหม่, 10 กุมภาพันธ์ 2549.

³ สัมภาษณ์ อเนก ปวงคำ, ชาวบ้านต้นแห่น้อย จังหวัดเชียงใหม่, 12 กุมภาพันธ์ 2549.

⁴ สัมภาษณ์ พรรณี ตันจ้อย, เจ้าของเรือนกรณีศึกษาที่ 3 เลขที่ 18 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย จังหวัดเชียงใหม่, 10 กุมภาพันธ์ 2549.

⁵ สัมภาษณ์ นิคม จันทรพรหม, เจ้าของเรือนกรณีศึกษาที่ 2 เลขที่ 20 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย จังหวัดเชียงใหม่, 10 กุมภาพันธ์ 2549.

⁶ สัมภาษณ์ นิคม จันทรพรหม, เจ้าของเรือนกรณีศึกษาที่ 2 เลขที่ 20 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย จังหวัดเชียงใหม่, 10 กุมภาพันธ์ 2549.

⁷ สัมภาษณ์ นิคม จันทรพรหม, เจ้าของเรือนกรณีศึกษาที่ 2 เลขที่ 20 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย จังหวัดเชียงใหม่, 10 กุมภาพันธ์ 2549.

⁸ สัมภาษณ์ อเนก ปวงคำ, ชาวบ้านต้นแห่น้อย จังหวัดเชียงใหม่, 12 กุมภาพันธ์ 2549.

⁹ สัมภาษณ์ โฉมศรี สุรินทร์ตะ, เจ้าของเรือนกรณีศึกษาที่ 6 เลขที่ 1 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย จังหวัดเชียงใหม่, 11 กุมภาพันธ์ 2549

¹⁰ สัมภาษณ์ พรรณี ตันจ้อย, เจ้าของเรือนกรณีศึกษาที่ 3 เลขที่ 18 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย จังหวัดเชียงใหม่, 10 กุมภาพันธ์ 2549.

¹¹ สัมภาษณ์ ประยูร อรุณประดิษฐ์, ชาวบ้านต้นแห่น้อย จังหวัดเชียงใหม่, 12 กุมภาพันธ์ 2549.

¹² สัมภาษณ์ ประยูร อรุณประดิษฐ์, ชาวบ้านต้นแห่น้อย จังหวัดเชียงใหม่, 12 กุมภาพันธ์ 2549.

¹³ สัมภาษณ์ จันทนา อินต๊ะวงศ์, ชาวบ้านต้นแห่น้อย จังหวัดเชียงใหม่, 11 กุมภาพันธ์ 2549.